

Kulturhuvudstad?

**- Om synen på kultur och kulturpolitik i Lunds
ansökningsprocess om att bli Europeisk
Kulturhuvudstad 2014.**

Maria Mallander

Examensarbete (30 poäng) för magisterexamen i
Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet.
Handledare: Brigitte Kühne
BIVILs skriftserie 2008:20
ISSN 1401:2375

© Maria Mallander

Title

Cultural Capital?: On the view of culture and cultural policy in Lund's application process to become Sweden's European Cultural Capital of 2014.

Abstract

The aim of this Master's thesis is to examine the ways in which culture and cultural policy are being articulated in the process of Lund's application to become Sweden's European Cultural Capital of 2014.

I have used Dorte Skot-Hansen's three cultural political rationalities: the humanistic-, the sociological- and the instrumental rationality, as well as and Jenny Johannisson's extension of those into three cultural political discourses, as sensitizing concepts in my analysis. The questions raised are: How are the three rationalities/discourses articulated in the chosen central documents and in the process surrounding them? Which themes and arguments dominate the chosen documents?

The main objects of my study have been four texts that have been produced in the application process: a Prestudy, a Plan of action, a Brochure and a Cultural policy. Along with them local political protocols, newspaper articles and other related material have been used. The research method applied was a qualitative eclectic textual analysis with emphasis on the content and on tracing the way the rationalities were expressed in the material.

The rationalities were all found to be articulated in the four texts. I found that the third instrumental, marketoriented, rationality had attained a status of hegemonious metarationality. The overall goal of the project is city development and economic growth through cultural means. The metarationality's ideas have become "common sense" and are rarely being questioned. The other rationalities are not described as being in conflict with this metarationality's goals and means, instead the marketoriented rationality is pictured as creating the necessary conditions for the other two. The many unclarities about the project's goals or inner priorities, which are typical for large extraordinary projects according to Kerstin Sahlin-Andersson, make possible attraction of many groups of interest and people who are in favor of different rationalities, who might be able to use it as an instrument to achieve their own goals.

Keywords cultural policy, Lund, Cultural Capital, cultural political rationality, rationality, Skot-Hansen, Johannisson

Nyckelord kulturpolitik, Lund, kulturhuvudstad, kulturpolitisk rationalitet, rationalitet, Skot-Hansen, Johannisson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning	2
1.1 Syfte och frågeställningar	3
1.2 Disposition	4
1.3 Vad är kulturhuvudstadsåret?	4
2 Tidigare forskning	7
3 Teori och metod	10
3.1 Dorte Skot-Hansens rationaliteter	10
3.1.1 Den humanistiska rationaliteten.....	11
3.1.2 Den sociologiska rationaliteten.....	11
3.1.3 Den instrumentella rationaliteten.....	11
3.2 Jenny Johannissons diskurser	12
3.2.1 Rationaliteter och diskurser	12
3.2.2 Målsättning.....	13
3.2.3 Kulturbegrepp	14
3.2.4 Rum/platsbegrepp	14
3.2.5 Argumentationsschema	15
3.2.4 Styrningsmodell	15
3.3 Kerstin Sahlin-Anderssons stora projekt.....	16
3.4 Tillvägagångssätt.....	17
3.5 Avgränsningar	19
4 Presentation av det empiriska materialet	20
4.1 Ansökningsprocessens förlopp och aktörer.....	20
4.1.1 Kort historisk överblick	20
4.1.2 Styrgrupp och projektgrupp	20
4.1.3 Kulturhuvudstadsprojektets förankringsarbete.....	21
4.1.4 Politiska och ekonomiska ställningstaganden.....	22
4.2 Presentation av de utvalda texterna	24
4.2.1 Sven Nilssons <i>Lund 2014. En förstudie</i>	24
4.2.2 Handlingsplan: <i>Första steget mot Lund som Europas kulturhuvudstad 2014/25</i>	
4.2.3 <i>Kulturhuvudstadsbladet</i>	26
4.2.4 Den kulturpolitiska strategin: <i>Lund välkomnar kultur!</i>	27
5 Analys	29
5.1 Marknadsorienterad rationalitet/Alliansdiskurs	29
5.2 Humanistisk rationalitet/Kvalitetsdiskurs	33
5.3 Sociologisk rationalitet/Välfärdiskurs	36
5.4 Återkommande teman:	38
5.4.1 Identitet	38
5.4.2 Öppenhet - oklarhet.....	39
5.4.3 Framtiden	42
6 Slutdiskussion och avslutande kommentarer	43
7 Referenser	48
Appendix: Kronologisk översikt	51

1 Inledning

Lund befinner sig i en ansökningsprocess med sikte på att bli Europeisk kulturhuvudstad 2014. Sedan Kalmar hoppat av återstår som konkurrenter Umeå, Norrköping och Gävle. Göteborg har ännu inte fattat ett politiskt beslut i frågan (*Kalmar hoppar av som kandidat till kulturhuvudstadsåret 2008-06-08*). Ansökan ska vara inne senast den 31:e oktober i år. Nytt för 2008 är att två EU-länder utses varje år att hysa kulturhuvudstadsarrangemanget, och inför år 2014 har Sverige och Lettland utvalts.

I Lund kom idén upp för första gången i kommunalpolitiken år 2000. 2005 godkände en bred politisk majoritet i kommunfullmäktige en handlingsplan innehållande tankar kring projektets utformning och åtföljande förberedande insatser. 32 miljoner har med utgångspunkt i handlingsplanen satsats på förberedelser under åren 2005-2008. Detta sker samtidigt som neddragningar under en längre tid har pågått inom den kommunalt finansierade kulturen vilket drabbat bland annat biblioteken.

Kulturpolitik definieras i Nationalencyklopedin som ”debatten om och beslutsprocessen kring offentliga insatser för att främja ett rikt kulturliv och att bevara och utveckla olika kulturmiljöer” (Korsfeldt 2008). Följdfrågan jag ställer mig är vem är det som Lund genom kulturhuvudstadsatsningen vill berika kulturellt, och mer specifikt vems kulturmiljö är det som ska bevaras och utvecklas? Ty att kultur är ”ett element som en rad olika aktörer från en rad olika perspektiv försöker tilldela en rad olika betydelser, präglar [...] i hög utsträckning kulturpolitiska praktiker”, menar såväl Jenny Johannisson¹ som jag själv (Johannisson 2006, s. 45).

År 2002 presenterade Sven Nilsson, docent i litteraturvetenskap, författare och tillika tidigare bibliotekschef i Malmö en förstudie där han på uppdrag av kulturhuvudstadsprojektets ledning undersökte Lunds chanser att bli kulturhuvudstad. Slutsatsen var att staden hade goda chanser om vissa förberedelser gjordes, bland annat att en för staden övergripande kulturpolitisk strategi formulerades. Så kallade tankekedjor, bestående av ett sjuttio-tal personer med anknytning till professionell kultur inbjöds under 2003-2004 för att diskutera styrkor och svagheter i stadens kulturliv samt skissera en önskad kulturell utveckling. I dokument som rör både kulturhuvudstadsåret och den kulturpolitiska strategin framhålls förekomsten av dessa kedjor. Kulturhuvudstadsprojektet verkar alltså vara nära knutet till stadens framtida kulturpolitiska utveckling. Sven Nilsson skriver i *Förstudien* till kulturhuvudstadsprojektet:

Projektet fungerar som ett fokus för planeringen i mer än ett tioårsperspektiv och får därmed karaktären av en konkret vision för kulturutvecklingen. Under perioden samordnas alla insatser under denna vision, samtidigt som siktet efterhand förflyttas bortom 2014 (*Nilsson 2002a, s.17*).

¹ För närmare presentation av Johannissons forskning se kapitel 3.2.

I *Handlingsplanen* formulerar man sambandet på följande sätt:

En eventuell kandidatur ska dock inte ses som ett isolerat projekt utan istället som en organisk del av den kulturpolitiska strategin för Lund. Vardagligt uttryckt kan man beskriva kulturhuvudstads projektet som ett lokomotiv för den kulturpolitiska strategin (*Första steget mot Lund som Europas kulturhuvudstad 2014*, s. 3).

Vid tidpunkten för beslutet om *Handlingsplanen* var den Kulturpolitiska strategin ännu under utformning. 2004 bildades en utvecklingsgrupp ”Lund som Europeisk kulturhuvudstad”, vilken snart bytte namn till ”Lund som framtida kulturstad”, med främsta uppgift att ta fram en kulturpolitisk strategi för staden. Detta gjordes och den godkändes av kommunfullmäktige i mars 2008. I den formuleras för första gången en policy beträffande kulturpolitik i Lund.

År 2007 gavs *Kulturhuvudstadsbladet* ut, en annons i kvällstidningsformat med syfte att marknadsföra kulturhuvudstadsprojektet till den breda allmänheten. Dessa fyra dokument: *Förstudien*, *Handlingsplanen*, *Kulturhuvudstadsbladet* och den *Kulturpolitiska strategin*, ämnar jag använda för att undersöka vilken syn på kultur, kulturpolitik och eftersträvad kulturpolitisk utveckling som ansökningsprocessen ger uttryck för.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet är att med en vetenskaplig metod undersöka den syn på kultur och kulturpolitik som kommer till uttryck i Lunds kommuns ansökningsprocess om att bli kulturhuvudstad 2014. Detta är intressant utifrån de miljoner som satsats kommunalt men även utifrån utsagor om en stark relation mellan kulturhuvudstadsåret och stadens framtida kulturpolitiska utveckling. Min övergripande frågeställning lyder:

Vilken grundläggande syn på kultur och kulturpolitik kommer till uttryck i Lunds ansökningsprocess om att bli kulturhuvudstadsår 2014?

Utgångspunkten här är främst Dorte Skot-Hansens teoretiska modell om tre kulturpolitiska rationaliteter. Rationaliteterna utgör olika sätt att legitimera kulturpolitikens existens och inriktning och uttrycker ett humanistiskt, sociologiskt respektive instrumentellt/marknadsorienterat perspektiv. Jag använder rationaliteterna som *sensitizing concepts*, så kallade *spårhundsbegrepp*, för att spåra väsentliga mönster i det empiriska materialet. Det ligger i spårhundsbegreppets natur att kompletterande begrepp kan växa fram längs vägen, vilket kan resultera i att de begrepp jag slutligen landar i är andra. Mina konkreta forskningsfrågor är:

1. *Hur artikuleras de kulturpolitiska rationaliteterna i de fyra utvalda texterna och i ansökningsprocessen?*
2. *Vilka teman och tankegångar dominerar de utvalda texterna?*

1.2 Disposition

Uppsatsen följer följande disposition:

I uppsatsens *första* kapitel finns en inledning till ämnet, syfte och frågeställningar, denna disposition samt en introduktion till kulturhuvudstadsprojektet.

I det *andra* kapitlet behandlas den tidigare forskning som jag funnit relevant för ämnet.

I uppsatsens *tredje* kapitel tas de teoretiska och metodologiska utgångspunkterna upp. Dorte Skot-Hansens och Jenny Johannissons tankemodeller, som utgör både teori och metod, redovisas. Också delar av Kerstin Sahlin-Anderssons forskning behandlas kortfattat. Efter det tar jag upp tillvägagångssätt och avgränsningar.

Det *fjärde* kapitlet utgör en presentation av det empiriska materialet. I dess första del behandlas textkällor som politiska protokoll och i viss mån tidningsartiklar, partiets hemsidor och insändare. Dessa ger en inblick i ansökningsprocessen, dess aktörer och de sammanhang i vilka texterna kommit till. Sedan följer den andra delen där de utvalda texterna presenteras i kronologisk ordning: *Förstudien*, *Handlingsplanen*, *Kulturhuvudstadsbladet* samt den *Kulturpolitiska strategin*.

I det *femte* kapitlet analyseras det empiriska materialet med utgångspunkt i Skot-Hansens rationaliteter samt Johannissons diskurser varför rubrikerna inledningsvis blir den instrumentella rationaliteten/alliansdiskursen, den humanistiska rationaliteten/kvalitetsdiskursen samt den sociologiska rationaliteten/välfärdsdiskursen. Därefter följer de teman som jag identifierat och vilka tjänar på att utvecklas utanför dessas ramar: identitet, öppenhet och framtiden.

Det *sjätte* kapitlet innehåller en slutdiskussion och avslutande reflektioner.

1.3 Vad är kulturhuvudstadsåret?

På Lunds kommuns hemsida för kulturhuvudstadsprojektet sammanfattas de aktuella EU-dokument som rör ansökningsprocessen och urvalskriterierna: *Europaparlamentets och rådets beslut 1622/2006/EG av den 24 oktober 2006 om inrättande av en gemenskapsåtgärd för evenemanget Europeisk kulturhuvudstad 2007-2019* och en 35 sidor lång *Handledning för städer som vill bli Europeiska kulturhuvudstäder*. Det senare nämnda är en instruktion i hur den förra bör tolkas, vilket till stor del förmedlas med hjälp av tidigare kulturhuvudstadserfarenheter.

Kulturhuvudstadsåret är ett EU-initierat arrangemang som pågått årligen sedan 1985. Syftet sägs vara:

att framhäva de europeiska kulturernas rikedom och mångfald och deras gemensamma drag samt bidra till att Europas medborgare får ökad kunskap om varandra (*Europaparlamentets och rådets beslut nr 1622/2006/EG Artikel 1 2006*)

Hur utses då en kulturhuvudstad?

Europeiska unionens råd är den enda som kan tilldela titeln ”Europeisk kulturhuvudstad”. Den titeln är numera strängt förbehållen städer som ligger inom Europeiska unionens gränser och den tilldelas för ett år./.../ Europeiska unionens 27 medlemsstater uppmanas att mellan 2005 och 2019 i tur och ordning vara värdar för evenemanget Europeisk kulturhuvudstad./.../. Varje år får två av de 27 medlemsstaterna vara värdar för evenemanget (*Handledning för städer som vill bli Europeiska kulturhuvudstäder, s.3*)

Senast sex år innan evenemanget ska en inbjudan skickas till de städer inom landet som anmält intresse för att ansöka, dessa har då tio månader på sig att svara, det vill säga lämna in en ansökan (Kulturhuvudstad – Kulturrådet). Ansökan som lämnas in skall innehålla en översikt över det program som kandidatstaden planerar att genomföra under året i fråga (*Europaparlamentets och rådets beslut 1622/2006/EG Artikel 5, s. 3*). Kulturrådet som samordnar urvalsprocessen för Sveriges del skickade ut dessa i början av 2008 och de ska vara inne senast den 31 oktober i år. En jury på 13 personer väljer ut den mest lämpade kandidatstaden i varje land. Sju jurymedlemmar utses av de europeiska institutionerna och sex jurymedlemmar är från värdlandet. Medlemmarna i urvalsjuryen skall vara oberoende experter utan intressekonflikter i frågan och de ska ha lång erfarenhet och professionell kunnskap beträffande kulturutveckling i städer eller i fråga om evenemanget Europeisk kulturhuvudstad (a.a., Artikel 6, s. 3).

När det formella beslutet är klart tillsätter EU en nämnd med uppgift att ge råd och övervaka stadens kulturhuvudstadsarbete samt att för kommissionens räkning pröva om ett eventuellt EU-bidrag är på sin plats. EU-bidraget förväntas vara ca 14 miljoner kronor (Kulturhuvudstad – Kulturrådet). Efter den så kallade Palmer-rapporten, en utvärdering beställd av Kommissionen vilken behandlade kulturhuvudstadsevenemanget under åren 1985-2004, trädde en ny lagstiftning i kraft 2007 som gäller länder som ska vara kulturhuvudstad från och med 2013. Den innebär bland annat att EU-institutionerna nu har mer kontroll och inflytande över hela processen från urvalet, beslutet, den utökade övervakningen av den utvalda staden fram till, och under, själva kulturhuvudstadsåret till och med utvärderingen efteråt (Kulturrådet - EU-Kulturhuvudstad).

EU:s kriterier för det kulturprogram som ska genomföras har delats upp i två kategorier: ”den europeiska dimensionen” och ”stad och medborgare”. Angående ”den europeiska dimensionen” betonas vikten av samarbete mellan de två värdländerna och med andra EU-länder, samt att lyfta fram de europeiska kulturernas ”rikedom och mångfald” och det kulturellt gemensamma. Beträffande ”stad och medborgare” ska programmet locka till lokalt deltagandet och även intressera omgivningen och utländska medborgare. Det ska även ”vara hållbart och ingå i en strategi för stadens långsiktiga kulturella och sociala utveckling” (*Europaparlamentets och rådets beslut 1622/2006/EG Artikel 4, s. 2-3*).

Programmet skall stämma överens med den berörda medlemsstatens eventuella kulturstrategi eller kulturpolitik eller, om medlemsstatens samhällsstruktur föranleder detta, med eventuella kulturstrategier på det regionala planet./.../. (a.a., Artikel 3, s. 2)

En annan aspekt av kulturhuvudstadsprojektet är dess organisation och relationen till de lokala politiska organ som beslutar om ansökan, om vilket sägs:

Det är avgörande för förberedelserna kring Europeisk kulturhuvudstad att den konstnärlige ledaren och strukturen som ansvarar för genomförandet av programmet är oberoende av politiska instanser. Några av de tidigare kulturhuvudstäderna har haft stora problem med de politiska instansernas direkta och ständiga medverkan i strukturen som ansvarar för genomförandet av programmet. Man bör komma ihåg att förberedelserna av en stad till kulturhuvudstadsåret tar minst sex år och att de politiska beslutsfattarna kan ändras under tiden (*Handledning för städer som vill bli Europeisk kulturhuvudstad, s. 16*).

Man vill också betona kvalitetskravet, att ”det program de ansökande städerna lämnar in måste uppfylla höga krav på kvalitet vad gäller konst och kultur” (a.a., s. 10).

2 Tidigare forskning

Kulturen har bara sedan 1974 utgjort ett eget politiskt sakområde i Sverige och fältet är ännu i etableringsfasen som ett självständigt forskningsområde. Den första internationella vetenskapliga tidskriften – *International Journal of Cultural Policy* - startades 1994 och den första nordiska – *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift* - följde fyra år senare. Det hålls sedan ett antal år tillbaka återkommande internationella såväl som nordiska konferenser. Kommunal kulturpolitik, liksom regional, är ett underrepresenterat forskningsområde inom kulturpolitiken, där den statliga är den i särklass mest omskrivna kulturpolitiska nivån (Johannisson 2006, s. 13-14).

Tidigare forskning inom svensk kommunal kulturpolitik är ytterst knapphändig, undantaget bland andra David Karlssons (2003) avhandling *En chimär av endräkt: Ideologiska dimensioner i kommunal kulturpolitik*. Han har här utfört en enkätundersökning riktad till Sveriges samtliga kommunala kulturpolitiker, och funnit att deras svar uppvisar vitt skilda ståndpunkter, det vill säga den ideologiska dimensionen är inte så långt borta som man i synnerhet gärna inom kulturområdet vill göra gällande. Perspektivet utgår från övertygelsen att all politik har en ideologisk grund.

Beträffande svensk kommunal kulturpolitik kan även ett flertal studier av Jill Onser-Franzéns (1996; 1999) utifrån ett etnologiskt perspektiv nämnas, till exempel *Kulturens giganter: En studie om fenomenen bokmässan och filmfestivalen i Göteborg* och *En strimma av hopp: En studie om tjänstemän, kulturpolitiska idéer och kommunal vardagsverklighet*. På grund av det etnologiska perspektivet är dessa av begränsad användning för min studie.

Oskar Brånins (2007) D-uppsats *Kulturhuvudstad 2014: Sveriges kandidaterande städer och deras initiala tankar och agerande*, framlagd vid Handelshögskolan Umeå universitet, undersöker vad de dåvarande kandidaterna Umeå, Gävle, Kalmarregionen samt Lund gör för att bli nominerade utifrån en strategisk marknadsplan och varumärkesbyggande åtgärder. Han söker genom intervjuer med projektledarna, och studier av sekundärkällor för Lunds kommuns del då projektledaren inte var tillgänglig för intervju, ta reda på hur de ansvariga i respektive stad tänker och agerar i inledningsfasen. Resultatet av undersökningen visar att städerna liknar varandra i ambitionen att använda en strategisk marknadsplan och varumärkesbyggande, samtidigt som de även liknar varandra i att dessa funktioner är underutvecklade. Mest fokus hade dittills lagts på områdena stöd, sökning efter riktning och att utforma planen/ansökan. Stödet handlar om att skapa samarbeten med kulturinstitutioner, näringsliv och media och sökandet efter riktning handlar om identitet, att formulera vad som är unikt och om hur staden uppfattas. Lund och Umeå var de som kommit längst i sitt varumärkesbyggande. Eftersom han i Lunds fall endast använder det material som ligger på Lunds kommuns hemsida för projektet, vilket också ingår i mitt eget empiriska material, och eftersom jag begränsar mitt empiriska material till det som rör Lund så kan

jag i ganska begränsad utsträckning ta hjälp av hans studie som verktyg för min analys. Däremot kommer jag att återknyta till hans resultat i sluddiskussionen.

Dorte Skot-Hansen (1999) har i artikeln *Kultur til tiden - strategier i den lokale kulturpolitik* analyserat den nordiska kulturpolitiska historien från efterkrigstiden till publiceringsåret. Hon använder begreppet rationalitet för att beteckna ett sätt att politiskt legitimera kulturpolitiken. Hon menar att kulturpolitikens legitimering har skiftat från en humanistisk rationalitet baserad på ideologiska argument som dominerade på 1960-talet, via en sociologisk rationalitet baserad på sociala argument under 1970-talet till en instrumentell rationalitet baserad på ekonomiska argument under 1980- och 90-talen. Skot-Hansen hävdar att dessa rationaliteter nu alla finns med inom kulturpolitiken och att politiker använder dem vid olika tillfällen för att legitimera önskade beslut. Hennes teoretiska modell kommer jag att beskriva närmare i mitt teori- och metodavsnitt då den utgör det raster jag lägger på mitt empiriska material (Skot-Hansen 1999, s. 11-12).

En forskare som använt sig av Skot-Hansens rationaliteter är Jenny Johannisson. Hennes doktorsavhandling *Det lokala möter världen: Kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg* (2006) behandlar hur staden Göteborg, i det förändringsarbete som där genomfördes 1991-98, förhåller sig till tidens pågående samhällsliga processer i termer av decentralisering och internationalisering. Genom textanalyser av offentliga handlingar och intervjuer där kulturpolitiska aktörer argumenterar på såväl kommunal, regional och nationell som internationell nivå, har hon utläst tre kulturpolitiska diskurser: kvalitetsdiskursen, välfärdsdiskursen och alliansdiskursen². Dessa bygger på Skot-Hansens rationaliteter med ett humanistiskt, sociologiskt resp. ett marknadsorienterat sätt att legitimera verksamheten. I termer av diskurser visar sig de kulturpolitiska aktörerna använda diskurserna parallellt med viss tyngdpunkt på alliansdiskursen. Denna tyngdpunkt beror inte i första hand på vilket parti aktören tillhör utan vilken position i den kulturpolitiska organisationen hon intar. De som arbetade konkret med kulturpolitik tenderade att i högre grad argumentera utifrån kvalitets- och välfärdsdiskurserna medan andra kommunala aktörer legitimerade sina resonemang främst utifrån alliansdiskursen (Johannisson 2006, s 217). Johannissons tankar och begrepp kommer också att utvecklas närmare i teori- och metodavsnittet.

Sven Nilsson tar upp Skot-Hansens modell om de tre rationaliteterna som beskrivning av kulturpolitikens idétradition i artikeln *Kulturpolitisk idéutveckling 1930-2001* (2002). Om hur dessa rationaliteter idag existerar samtidigt inom kulturpolitiken skriver han:

Detta uttrycker att det inom kulturpolitiken inte finns något segrande paradigm; i praktiken åker kulturpolitiker ofta slalom mellan de olika banorna och lånar argument än här, än där (Nilsson 2002b, s. 10)

Sven Nilsson har även skrivit *Kulturens nya vägar* (2003), en studie över det svenska kulturlivets, mediernas, kulturkonsumtionens och kulturpolitikens utveckling från mitten av 1800-talet tills idag. Den beskriver kulturområden, kulturpolitiska aktörer och modeller och visar på nya teman inom kulturutvecklingen samt uttrycker visioner för framtiden. Han ser en utveckling inom kulturområdet där de offentliga institutionerna får en alltmer begränsad funktion, ett civilt kulturellt engagemang växer och

² Namnet "alliansdiskursen" syftar inte på de borgerliga "allianspartierna" utan på det i denna diskurs frekventa skapandet av nätverk och allianser mellan olika aktörer.

näringslivets inflytande ökar. Han spår en utveckling mot att de etablerade kulturinstitutionerna kommer att försvinna om de inte förnyas sig.

Anders Frenander belyser kulturpolitiken delvis från en annan vinkel. Han undersöker i sin avhandling, *Kulturen som kulturpolitikens stora problem: Diskussionen om svensk kulturpolitik under 1900-talet* (2005), partiprogram och politiska tidskrifter, debattskrifter, statliga utredningar etcetera genom diskursanalytisk metod. Hans slutsats är att kulturpolitiken under 1900-talet präglas starkt av folkhemmets framväxt under 30-talet. Denna satte ramarna så pass mycket att folkhemsdiskursen sedan dess innehaft en dominerande, hegemonisk, position och dess konventionellt borgerliga finkulturbegrepp till stor del är det som diskussionerna om kulturpolitik kretsat kring.

I antologin *Kulturen i kunskapssamhället: om kulturektorns tillväxt och kulturpolitiska utmaningar* (2003) lyfts Lund fram i ett kapitel som ett exempel på den starka relationen mellan kunskap, kultur och regional tillväxt. Redaktör är professorn och idéhistorikern Sverker Sörlin. Forskare från skilda discipliner har samverkat för att belysa frågan om kulturens roll i ett alltmer intensivt informations- och kunskapssamhälle. Man menar att kulturektorn växer samtidigt som den omskapas av de allt mer kommersiella krav som omger den. Denna antologi hänvisas det i sin tur till i den *handlingsplan* för kulturhuvudstadsåret som jag också kommer att analysera i uppsatsen.

The Nordic Cultural Model (2002) är en forskningsrapport som komparativt behandlar de nordiska välfärdsstaternas kulturpolitik internationellt och historiskt, avseende mål, ländernas kulturvanor, förvaltning och finansiering. En ny roll för kulturpolitiken behandlas: där de ursprungliga kulturpolitiska målen såsom upplysning, kulturell mångfald, konstnärlig frihet, deltagande och jämlik tillgång till kultur hamnat allt längre ner på agendan till förmån för den ekonomiska dimensionen som får allt högre prioritet. Peter Duelund är redaktör för den omfattande rapporten där 60 forskare inom Norden deltagit.

Sammanfattningsvis finns det forskning som berör mitt forskningsämne inom många fält. Jag kommer att återknyta till de flesta av dessa texter i min diskussion. Mina spårhundsbegrepp har jag tagit från Skot-Hansens artikel och Johannisson's avhandling, varför jag närmare presenterar deras teorier i nästa avsnitt som behandlar teori och metod.

3 Teori och metod

Dorte Skot-Hansens rationaliteter och Jenny Johannissons vidareutveckling av dem till diskurser utgör min teoretiska utgångspunkt. Metoden är att spåra dessa i det empiriska materialet. Eftersom teorin och metoden är svåra att skilja åt har jag valt att beskriva dem under samma rubrik. Under arbetets gång har Kerstin Sahlin-Anderssons teorier om stora projekt kommit att framstå som användbara kompletterande redskap för att analysera ansökningsprocessens organisation, varför också de presenteras i kapitlet. Sist beskriver jag hur jag konkret gått tillväga i arbetet och vilka avgränsningar jag gjort.

3.1 Dorte Skot-Hansens rationaliteter

I sin kulturpolitiska modell benämner Dorte Skot-Hansen de olika sätt på vilka kulturpolitiken legitimerar sin existens och inriktning, för rationaliteter. De kan ses som idealtypiskt renodlade inriktningar med mer oklara och mindre konkreta motsvarigheter i verkligheten. Rationaliteterna uttrycker olika typer av värdepremisser om kultur, det vill säga olika sätt att se på kulturens roll och värde. Det kan handla både om hur det pratas om kulturen och om hur kulturpolitiken konkret tar sig uttryck. Varje rationalitet har åtta specifika särdrag: dess mål, bakgrund, förankring, strategi, publik, ram, funktion och förmedlare (Skot-Hansen 1999, s. 11). I min analys kommer jag att ta hjälp av dessa dimensioner för att kunna identifiera på vilka sätt respektive rationalitet eventuellt kommer till uttryck.

Tabell 3.1. De kulturpolitiska rationaliteternas särdrag

	Humanistisk rationalitet 60-tal	Sociologisk rationalitet 70-tal	Instrumentell rationalitet 80-90-tal
MÅL	Bildning	Frigörelse	Synliggörande
BAKGRUND	Stat	Civilsamhälle	Marknad
FÖRANKRING	Nationell	Lokal	Internationell
STRATEGI	Demokratisering av kulturen	Kulturell demokrati	Kulturalisering
PUBLIK	Hela befolkningen	Grupper	Segment/livsstilar
RAM	Kulturinstitution	Ramar	Flaggskepp
FUNKTION	Erkännande	Bekräftelse	Underhållning
FÖRMEDLARE	Kulturförmedlare	Animatör	Kaospilot

(a.a., s. 12) [förf. översättning]

3.1.1 Den humanistiska rationaliteten

Den humanistiska rationaliteten dominerade under 60-talet och dess idealistiska mål var tillgång till kulturell bildning för alla oavsett ekonomisk eller social tillhörighet. Staten sökte stärka den nationella enheten och riktade sin upplysningsentusiasm till hela befolkningen, en sorts demokratisering av kulturen eftersträvades. De kulturovana massorna skulle få hjälp av professionella kulturförmedlare med att ta till sig god kultur vilken kulturpolitiken var mån om att tillgängliggöra genom lokalt och regionalt utplacerade kulturinstitutioner (a.a., s.12).

Skot-Hansen konstaterar dock att trots satsningarna visade statistiken fortfarande stora skillnader i kulturbrukandet mellan olika grupper. Man började undra hur välfungerande denna envägskommunikation var, att berätta och visa för ”folket” vad som var kultur (a.a., s.13).

3.1.2 Den sociologiska rationaliteten

I mitten av 70-talet, som en följd av 68-rörelsen, blev det så kallade sociologiska argumentationsschemat viktigare. En kulturell demokrati eftersträvades vilket innebar att kulturen skulle utövas av och i det lokala civilsamhället. Alla kulturformer ansågs lika mycket värda och kulturens roll ansågs särskilt vara att ge tidigare ”undertryckta” grupper bekräftelse på att deras egen kultur var värdefull, exempelvis genom att skapa tillgång till replokaler, fritidsgårdar eller medborgarhus. Målet var frigörelse genom eget uttryck. De forna kulturförmedlarna skulle endast vara stöd och hjälp, så kallade animatörer, i att förverkliga processen. Skot-Hansen framhåller dock att denna strategi kanske var mer en ideologi än uttryck för reell politik. Hon menar att de begränsade summor (0,5 % av statens kulturbudgetar) som avsattes till dylika investeringar och projekt omöjligt kunde ha åstadkommit några större förändringar (a.a., s. 13-14).

3.1.3 Den instrumentella rationaliteten

På 80-talet kom den instrumentella rationaliteten att bli alltmer dominerande inom kulturpolitiken. Kulturen kunde betecknas som instrumentell i bemärkelsen att den användes för att skapa ekonomisk tillväxt. Den internationella förankringen var högst eftersträvansvärd och sågs som en indikation på hög kvalitet. Att marknaden var bakgrunden från vilken man alltmer utgick syntes bland annat i att språkbruket därifrån kom att präglade kulturpolitiken. Kulturstöd blev till kulturinvestering, publiken övergavs allt oftare till förmån för ordet kunder, begreppet profilering blev vardagsspråk. Genom symbolproduktion, upplevelser och framförallt underhållning sökte man uppnå målet synliggörande. Detta gjordes gärna via uppseendeväckande prestigefyllda projekt avsedda att skapa en positiv image, så kallade flaggskepp. Allt oftare organiserades kulturen i tillfälliga projekt och förmedlaren intog rollen av en kaospilot, trogen främst mot projektet och inte mot kulturen eller folket, med förmågan att ta sig fram i finansieringsdjungeln, känna av tidsandan och att kommunicera med de inblandade parterna i växande antal. Begreppet kulturaliseringen avser beträffande kommunens kulturpolitik att denna alltmer spred sig in på andra politikområden, bland andra de sociala och politiska:

Kulturpolitiken fungerar som en karnevalsmaske till att skjula polarisering, social ulighet og konflikter, ligesom det bliver et socialt kit for at integrere indvandrere, frembringe socialt sammanhold og skabe ny lokal identitet (a.a., s. 15).

Inom den instrumentella rationaliteten försökte man inte längre vända sig till hela befolkningen eftersom man ansåg att man ändå inte kunde nå alla, eller till sociala grupperingar baserade på utbildning eller andra sociologiska mätkriterier. Istället tenderade man att tillämpa marknadsföringsprincipen att dela in den potentiella målgruppen i segment efter livsstil och tilltala dem i enlighet med den. Den politiska ambitionen att förändra folkets förhållningssätt till kultur försvann och ett bevarande av redan rotade kulturmönster blev en delkonsekvens (a.a., s. 13-16).

Skot-Hansen menar att idag överlagrar rationaliteterna varandra och hela kultursituationen blir kontinuerligt alltmer komplex, präglad av flera sorters ideologiska strömningar och principer. Kulturpolitiken kan sägas fungera enligt en vattenkanneprincip där man satsar lite än här än där för att alla ska få en skvätt av de begränsade medlen. De otydliga målsättningarna gör det svårt att prioritera (a.a., s. 17-18):

Ligger kvaliteten i indholdet, i publikums sammansætning og størrelse [storlek] eller i strømmen av turister? Selv om en del kommuner har udarbejdet kulturplaner, er målsætningerne enten [antingen] meget overordnede eller i nogle tilfælde uklare på grund av de nødvendige politiske kompromisser, der ligger bag, og de udgør sjældent [sällan] et egentligt redskap for prioritering. For kulturinstitutionernes vedkommende resulterer vandkandeprincippet i alles kamp mod alle, hvor det handler om at gøre sig synlig og nyttige i den lokale sammenhang, en tendens som i en vis forstand har medført en revitalisering af hensygnende institutioner, men samtidig med fare for at vigtige funktioner forflyktigas (a.a., s. 18 [förf. översätt.]).

3.2 Jenny Johannissons diskurser

3.2.1 Rationaliteter och diskurser

Jenny Johannisson väljer att kalla Skot-Hansens tre rationaliteter för argumentationsscheman. Med dessa som bas har hon i sin studie över det kulturpolitiska arbetet i Göteborg identifierat tre diskurser: *en kvalitetsdiskurs*, *en välfärdsdiskurs* och *en alliansdiskurs*, där alliansbegreppet syftar aktörernas frekventa skapande av nätverk och allianser (Johannisson 2006, s. 209). Den enskilda rationaliteten utökas här med närmare beskrivningar av vilket kulturbegrepp den är förankrad i, hur den förhåller sig till begreppen *plats* och *rum* och till vilken kulturpolitisk *styrningsmodell* den är knuten (a.a., s. 75).

Tabell 3.2 Johannissons diskurser

	KVALITETS-DISKURSEN 1960-70-tal	VÄLFÄRDS-DISKURSEN 1970-80-tal	ALLIANS-DISKURSEN 1980-90-tal
Målsättning	Professionell, konstnärlig kvalitet	Vidga deltagandet samt skapa	Hållbar utveckling (ekonomisk tillväxt och livskvalitet)

		god livsmiljö	
Kulturbegrepp	Estetiskt	Antropologiskt (gruppbaserat) och estetiskt	Antropologiskt (individuella preferenser och livsstilar) och estetiskt
Rum/platsbegrepp	Konstnärligt, universellt rum samt nationellt rum	Nationellt rum samt lokala platser i relation till globala kulturer	Glokala platser
Argumentations-schema	Humanistiskt (mål: bildning)	Sociologiskt (mål: frigörelse)	Marknadsorienterat (mål: synliggörande)
Politisk styrningsmodell	Professionsorienterad mecenatmodell	Legal-byråkratisk arkitektmodell	Nätverksorienterad arkitekt- och mecenatmodell

(a.a., s. 75+ 218) Sammanslagning av två tabeller.

3.2.2 Målsättning

I sin beskrivning av alliansdiskursen har den tredje rationalitetens överordnade mål ”synliggörande” förskjutits till alliansdiskursens ”hållbar utveckling (ekonomisk tillväxt och livskvalitet)”. Jag tolkar det som att Skot-Hansen och Johannisson i grunden har samma förhållningssätt till denna rationalitet men att Johannisson tar fasta på det nya sättet att *argumentera*, vilket ofta innefattar begreppen ”hållbar utveckling” och ”livskvalitet”. Johannisson verkar mena att alliansdiskursens sätt att argumentera och legitimera sin kulturpolitik innefattar element från de andra diskurserna. Till exempel så har 60- och 70-talets resonemang om kulturpolitiken som en social miljöpolitik som tidigare var ett element i välfärdsdiskursen inlemmats i alliansdiskursens argumentationer i talet om hållbarhet som ett viktigt värde, enligt henne (a.a., s. 222). Hållbarheten framställs då som förbunden med ekonomisk tillväxt, vilket jag upplever som problematiskt. Är det verkligen den tredje rationalitetens sätt att argumentera som uttrycks då, eller är det bara tidsandans jargong som för tillfället används av den tredje rationalitetens förespråkare? Rationaliteterna och diskurserna har ju både en kronologisk och en innehållslig dimension. Jag finner det hela problematiskt, då jag inte ser att ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling går hand i hand och har därför valt att fokusera på det som förenar Skot-Hansens tredje rationalitet och Johannissons diskurser.

Den humanistiska rationalitetens upphöjande av konstens egenvärde sägs också användas inom alliansdiskursen som något som inte står i motsättning till konstens potential att samtidigt uppnå andra målsättningar (a.a., s. 219). Kvarstår som en central del i alliansdiskursen gör dock den marknadsorienterade rationalitetens överordnade målsättning ekonomisk tillväxt, vilken dock friktionsfritt går hand i hand med dessa andra målsättningar i argumentationerna.

3.2.3 Kulturbegrepp

Johannisson har i sin avhandling *Det lokala möter världen* (2006) närmare studerat hur kulturbegreppet har vuxit fram och ger en översikt över denna utveckling i tre steg.

1. Det estetiska kulturbegreppet - universellt och hierarkiskt

Kulturbegreppet kan spåras tillbaka till antiken då det avsåg odling av såväl naturen som människosjälens, den senare varianten ofta genom undervisning av någon som kommit ”längre” i sin utveckling. Johannisson hänvisar till den danske filosofen Hans Fink som menar att kultur på 1600-talet börjar betraktas inte bara som en odlingsprocess utan också som ett resultat, det vill säga i det själsliga fallet egenskapen andlig mognad. Denna kom också under samma tid att börja betraktas som utmärkande för hela samhällen.

Under 1700-talets upplysning råder ett *hierarkiskt kulturbegrepp* med *universell* giltighet, där europeisk kultur anses mest utvecklad. Det estetiska kulturbegrepp som används inom den humanistiska rationaliteten växte fram i Tyskland med romantiken under 1800-talet och åsyftar de klassiska konstformerna och studiet av dem. Idag öppnar det även upp för nya konstnärliga uttrycksformer (a.a., s. 46- 47).

2. Det antropologiska kulturbegreppet - pluralistiskt och gruppbaserat

Det estetiska kulturbegreppet har följt med kulturpolitiken fram tills idag. Som belystes i Skot-Hansens sociologiska rationalitet kom det dock på 70-talet att få mothugg och sällskap av ett mer pluralistiskt, *antropologiskt och gruppbaserat kulturbegrepp*.

Det antropologiska kulturbegreppet uppkom också i Tyskland vid skiftet 1800-1900-tal och har blivit det andra ben som modern västerländsk kulturpolitik står på. Det spåras ofta till filosofen Herder och omfattar alla aspekter av människors liv, materiella såväl som andliga - allt från språk och kläder till konst och religion. Johannisson påpekar att detta kulturbegrepp frekvent kommer till uttryck i internationella såväl som svenska kulturpolitiska dokument på alla politiska nivåer. Trots bruk av ett antropologiskt kulturbegrepp i styrdokument är det dock främst det estetiska kulturbegreppet som implementeras, vilket medför en dubbelhet eller skevhet i relationen mellan vision och verksamhet. Det hänför hon delvis till svårigheten att med ett allomfattande kulturbegrepp bedöma vilka verksamheter som ska inkluderas och prioriteras ekonomiskt och politiskt. Kulturpolitik i Sverige karakteriseras av vaghet, konkluderar hon (a.a., s. 48- 49).

3. Det antropologiska kulturbegreppet - pluralistiskt och individbaserat

Under 80- och 90-talen fortsatte det *antropologiska kulturbegreppet* att vara framträdande i argumentationer samtidigt som det fortfarande ackompanjerades av det estetiska kulturbegreppet. Dock försköts innebörden i det antropologiska begreppet något, det var inte olika undertryckta grupp kulturer som var viktiga utan individens rätt att själv välja sin kultur och livsstil i det växande utbudet. Det är i den tredje rationaliteten ett *individbaserat kulturbegrepp* som dominerar.

3.2.4 Rum/platsbegrepp

I den kvalitativa diskursen, där den humanistiska rationaliteten dominerar, talas det om konstens geografiska obundenhet, ett *universellt konstnärligt rum*. Samtidigt blev det *nationella rummet* en konkret enhet då staten satsade på kulturinstitutioner för att bilda

folket och skapa enhet inom nationen. Under välfärdsdiskursen fortsatte det nationella rummet att vara viktigt i just spridandet av social välfärd genom kulturella medel samtidigt som den *lokala platsen* blev allt viktigare då det var i folks vardag deras eget kulturella utövande kunde ha sin frigörande inverkan. Från 80-talet och framåt, i den marknadsorienterade rationaliteten och dess alliansdiskurs, har alltmer den ”*glokala*” *platsen* ökat i betydelse som kulturpolitisk arena. Globala förändringar inverkar på den lokala kontexten vilken i sin tur särpräglar dessa, och båda dessa nivåer blir mer påtagligt närvarande i kulturpolitiska argumentationer. Synliggörandet av platser har blivit en central ingrediens i global regional kulturpolitik (a.a., s. 7).

3.2.5 Argumentationsschema

Johannisson menar att alla rationaliteterna, inte bara den tredje, i Skot-Hansens modell är instrumentella i den bemärkelsen att politikerna genom dem söker uppnå särskilda politiska mål, må det vara att bilda nationens invånare, frigöra grupper inom den eller att synliggöra exempelvis en stad.

Att det är ekonomisk tillväxt som utgör den övergripande målsättningen i det Skot-Hansen benämner det instrumentella argumentationsschemat gör inte detta schema till *mer* instrumentellt än de andra. Istället är det fråga om en annan uppsättning för det instrumentella handlandet (a.a., s. 54).

Johannisson ser med utgångspunkt i ett nypragmatiskt och diskursorienterat perspektiv all politik som instrumentell, det vill säga att den syftar till att skapa och upprätthålla vissa (ofta dolda) värden. Hon väljer därför i sin framställning att benämna den tredje rationaliteten som *marknadsorienterad* i stället (a.a., s. 54). Jag instämmer i denna nyansering och använder därför fortsättningsvis ordet marknadsorienterad när jag omnämner den tredje rationaliteten.

3.2.4 Styrningsmodell

Johannisson urskiljer tre styrningsmodeller över hur beslut fattas och implementeras inom svensk kulturpolitisk organisation.

1. Professionsorienterad mecenatmodell

Under 60- och 70-talen innan kulturpolitiken utgjorde en egen politisk sektor menar Johannisson att beslut som angick fältet var påtagligt *professionsorienterade*, det vill säga de influerades av olika konstnärliga professioners åsikter. Samtidigt följde den i mycket en *mecenatmodell*. Mecenatmodellen härstammar från Hillman-Chartrands och McCaugheys kategorisering av kulturpolitik utifrån graden av politisk styrning av kulturlivet. I den håller sig politiken på avstånd från kulturen, politikerna avsätter en pott pengar för att skapa förutsättningar för privata initiativ och med de övriga relativt begränsade bidrag som ges får konstnärerna själva styra över användningen (a.a., s 62).

2. Legal-byråkratisk arkitektmodell

1974 när kulturpolitiken blev en del av den övriga politiska organisationen byråkratiserades kulturpolitiken påtagligt, Johannisson refererar till statsvetaren Bo Rothsteins begrepp *legal-byråkratisk* för att beteckna styrningen under denna period. Hon menar också att kulturpolitiken alltmer liknade Hillman-Chartrands och McCaugheys *arkitektmodell* som karakteriseras av en nära relation mellan politisk-

administrativa organ och kulturliv där de förra gärna direkt bidrar ekonomiskt till olika kulturverksamheter för att skapa social *välfärd* (a.a., s. 58-59). Därvid ligger betoningen alltmer på ett antropologiskt och gruppbaserat kulturbegrepp, den kulturella välfärden ska omfatta alla grupper.

3. Nätverksorienterad arkitekt- och mecenatmodell

Samtidigt som en centralisering av kulturpolitiken skedde på 70-talet, som tog sig uttryck i aktiv statlig kulturpolitik, påbörjades internationaliserings- och decentraliseringsprocesser som sedan dess medfört en maktförflyttning från nationella till regionala och lokala nivåer. Den kommunala kulturpolitiska organisationen har idag att samarbeta med såväl nationella som regionala och internationella kulturpolitiska instanser. Kulturpolitiken överskrider idag sin forna avgränsade politiska sektor och samarbeten/allianser/nätverk mellan politiska sektorer har blivit allt vanligare. Stor vikt läggs också vid samarbeten med olika lokala verksamheter av privat, offentligt och ideellt slag (a.a., s 63-64). Modellen blir en blandad *arkitekt- och mecenatmodell* och till följd av att nätverken blir en så vanlig organisationsform, kallar Johannisson modellen *nätverksorienterad*.

Sedan 80-talet utarbetar tjänstemän och experter i allt högre grad de underlag politikernas beslut förutsätter, en skiftning som föranleder Johannisson att benämna den tredje rationaliteten för *professionsorienterad*. Här bryts delvis den strikta hierarkin mellan politiker och tjänstemän i den legal-byråkratiska styrningsmodellen, och organisationen får istället betraktas som *politisk-administrativ* som följd av politikernas och tjänstemännens ständiga växelverkan (a.a., s. 61). Den tidigare bilden av att politikerna inom den byråkratiska styrningsmodellen innehade all reell makt medan tjänstemännen endast neutralt verkställde dem har dock ifrågasatts av många statsvetenskapliga forskare (a.a., s. 60).

3.3 Kerstin Sahlin-Anderssons stora projekt

För att närmare studera beslutsprocessen har Kerstin Sahlin-Andersson varit behjälplig. I ESO-rapporten³ *Ostyriga projekt- att styra och avstyra stora kommunala satsningar* (1991) behandlar hon möjligheterna och svårigheterna med att styra stora kommunala projekt. Genom tio fallstudier visar hon hur de flesta projekt uppvisar en likartad utvecklingsprocess. Även om kulturhuvudstadsprojektet bara delvis handlar om fysiska investeringar, vilket dominerar de projekt hon beskriver, förefaller tillvägagångssättet uppvisa karaktärsdrag som det delar med andra stora och extraordinära projekt. Sahlin-Andersson har behandlat liknande teman tidigare, i *Oklarhetens strategi. Organisering av projektsamarbete* (1989) närstuderade hon exempelvis Globenprojektets utveckling. Oklarhet framträder i båda böckerna som en central följeslagare i, och en förutsättning för, de större projektsamarbetena.

Oklarheten kan utnyttjas som en strategi för att väcka engagemang. Att formulera projektets mål i breda och allmänna termer lockar deltagare med många skilda intressen, vilket förhindrar konkurrerande alternativ att bli hotfulla (1991, s. 41) För stora projekt är mycket uppmärksamhet en förutsättning för dess tillblivelse, och att formulera

³ Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi

projektet i extraordinära termer blir ett sätt att få den. Storslagenheten förhindrar jämförelser med mer reguljär verksamhet och förhöjer nyhetsvärdet. Genom storslagna formuleringar fylls projektet ofta ut efterhand med satsningar som på olika sätt kan motsvara sådana förväntningar. Genom att vissa projekt betecknades som ”regionala satsningar” och att nästan all aktivitet som kunde tänkas utveckla regionen knöts till dem, uteblev större inom- och utomparlamentariska debatter, trots att projekten var stora och ibland kontroversiella (1991, s. 25).

Genom hänvisningar till välkända eller lyckade förebilder kan detaljer och positiva förväntningar associeras med projektet utan att ett reellt ställningstagande för det specifika projektets räkning tillkännages (Sahlin-Andersson 1991, s. 20-21). Mer krut läggs på att knyta an till generella tidigare lösningar än att reda ut den egna situationen i relation till dessa och klargöra de egna målen. Olika aktörer i projektet ser projektet som sätt att lösa olika kommunala problem, och dessa parallella motiv fortgår att samexistera utan att ett gemensamt mål eller tyngdpunkt fastställs (1991, s. 20).

Den rationella beslutsprocess som många föreställer sig skulle föregå viktiga beslut föreligger inte, och de formella besluten är inte det som styr processens huvudsakliga utveckling. Projekten initieras genom en utifrån tillhandahållen möjlighet, inte så mycket genom värdering av olika alternativa lösningar av ett särskilt betydande och akut problem. Istället blir initieringen och en serie av delbeslut och vidtagna åtgärder i projektet bindande, projektet växer fram efter hand ur relationen mellan aktörerna och projektet. De konkreta och formella valsituationerna utgör egentligen mer bekräftelser på redan vidtagna åtgärder i processen, och de verkligt påverkbara styrmedlen ligger i sättet att driva projektet. Särskilda projektgrupper skapas efterhand som problem dyker upp och ofta växer ett svåröverskådligt nät av grupper fram, där vilka grupper som har rätt att fatta olika beslut kan vara oklart (Sahlin-Andersson 1989, s. 45).

Men, med tanke på att samarbeten binds upp efterhand och den formella processen snarast blir underordnad organiseringen och de bindningar som där utvecklas, är det alltför begränsande att i syfte att söka påverka projektets inriktning endast agera inom ramen för den formella processen.

För den bredare gruppen politiker begränsas vanligen möjligheten att påverka projekten till att delta i den formella process, som centreras kring besluten i de politiska församlingarna; beslut som i praktiken handlat om att reagera på och ta ställning till hela projektet, men som svårligen kan styra delar därav. Kombinationen av att projekten bundits upp successivt och att de drivits med tidspress innebär att möjligheten att ta ställning till projekten i de formella besluten inskränkts till att antingen säga ja till ett komplett alternativ eller att förhindra/förskjuta hela projektet (Sahlin-Andersson 1991, s. 46).

Sammantaget möjliggör oklarheten i de stora projekten enighet och gemenskap samt att de blir mycket svåra att kritisera utifrån.

3.4 Tillvägagångssätt

Jag undersökte inledningsvis protokoll som rörde kulturhuvudstadsåret från kultur- och fritidsnämnden sammanträden fr.o.m. år 2000 till idag för att få en överblick och hitta dokument att studera närmare. När jag fann givande protokoll undersökte jag även hur, och om, ärendena behandlats i kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen. Jag satte tilltro till intertextualiteten i det att en välfunnen text kunde leda vidare till en annan. På detta vis trädde så småningom de fyra utvalda texterna fram som mest centrala:

Förstudien, Handlingsplanen, Kulturhuvudstadsbladet och den Kulturpolitiska strategin. Förutom dessa utvalda dokument har jag alltså studerat ansökningsprocessen i sig såsom den visat sig i protokoll, reservationer, remissvar, tidningsartiklar, insändare och på partiets hemsidor. Det som särskilt intresserat mig där är organisationen, ekonomin och de ståndpunkter som olika aktörer intagit. I vissa fall har jag kompletterat med förtydligande intervjuer med vissa nyckelpersoner. Dessa har jag dock inte använt explicit i uppsatsen.

Det empiriska materialet uppvisar en rikedom av texttyper. Protokollen är ordknappa sammanfattningar av muntliga uttalanden, att studera dem har många gånger varit som att beskåda toppen av ett isberg. I offentliga sammanhang tenderar protokoll att präglas av försiktighet med vad som registreras, de ger ofta en bild av det skedda som bekräftar omvärldens förväntningar. Dessutom har jag haft i åtanke att deras ambition att opartiskt skildra händelseförlopp ofta i slutändan blir mer eller mindre ofullständiga, selektiva tolkningar av det skedda (Denscombe 2000, s. 191-192). I tidningsartiklarna från Sydsvenskan och Skånska Dagbladet och i politiska insändare exempelvis framkom olika åsikter tydligare. Jag fokuserade särskilt på ståndpunkter där påtaglig enighet respektive oenighet rådde mellan partierna.

Jag har gjort en kvalitativ textanalys av argument och ståndpunkter som framförs i dokument som rör Lunds ansökningsprocess om att bli Europeisk kulturhuvudstad 2014. Här har jag lånat drag från idé- och ideologianalysen såsom den framställs av Göran Bergström och Kristina Boréus (2005). I ambitionen att få klarhet i hur man i det offentliga talar om ett ämne, utröna vissa huvudbegrepp och vilken betydelse de ges, samt huruvida outtalade förutsättningar råder har jag utfört en *inhållslig idéanalys*. Jag har gjort en *funktionell* idéanalys genom att jag sökt koppla idéerna till grupper/aktörer, här exempelvis partier (Bergström & Boréus 2005, s. 155-157). Genom att jag satt visst fokus på ansökningsprocessen och vilka aktörer som argumenterat i den, har jag även behandlat vad som kan tolkas som ”utomtextliga domäner”, vilket omnämns som eftersträvansvärda delsyften i en *ideologiskritisk* textanalys à la Sven-Erik Liedman i Bergström & Boréus tappning. Genom att vissa föreställningar, så kallad ideologi, så frekvent förekommer i omgivningen tas de lätt för givna, varför det är intressant att synliggöra dem. Detta görs med hjälp av den materiella kontexten, menar Liedman, i vilken exempelvis organisationen, aktörerna och ekonomin ingår (a.a., s. 158-159). Samtidigt har dessa faktorer studerats i form av olika texter och är på så sätt ”inomtextliga”. Tonvikten i denna metodiskt eklektiska hållning har legat på att frilägga Skot-Hansens kulturpolitiska rationaliteter i de utvalda texterna och i ansökningsprocessen.

Vid analysen av det empiriska materialet har jag alltså huvudsakligen använt mig av Dorte Skot-Hansens teoretiska modell om tre kulturpolitiska rationaliteter, och Jenny Johannissonns vidareutveckling av dessa till diskurser, som *spårhundsbegrepp*. Med det syftar jag på att de utgjort provisoriska begrepp som angett en sökriktning i den okända terrängen, ett förhållningssätt som Blumer var den förste att beskriva (1953, s. 58-61). Spårhundsbegreppet är en lösning på problemet med sociologiska begrepps ofta vaga och tvetydiga natur. Det kan vara en nackdel att ha alltför exakta definitioner färdiga innan den empiriska undersökningen kommit igång, det kan leda till att man missar kunskap eller begränsar sig i onödan. När begreppen används på detta vis däremot, och inte som stabila definitiva begrepp, kan de utgöra en hjälp för tolkningen av det empiriska materialet samtidigt som man tillåter att det i sin tur modifierar begreppens teoretiska innehåll (Starrin 1991, s. 20). Som jag tidigare beskrivit har varje rationalitet

enligt Skot-Hansen åtta specifika särdrag som ställs upp efter synen på mål, bakgrund, förankring, strategi, publik, ram, funktion och förmedlare. Dessa dimensioner hjälpte mig att se klarare hur frekventa resonemang som utgick från de skilda rationaliteterna varit. Jag utslöt inte att andra intressanta spår kunde finnas än de redan på förhand utvalda rationaliteterna och diskurserna. Det visade sig så småningom bland annat att Kerstin Sahlin-Anderssons undersökningar om stora projekt var mycket tillämpbara, liksom det efter hand utkristalliserade sig tre teman: *öppenhet*, *identitet* samt *framtiden*. Ytterligare andra slutsatser dras i det avslutande diskussionskapitlet.

3.5 Avgränsningar

På grund av den tidsbegränsning en magisteruppsats medger har jag valt att göra följande avgränsningar: Jag har endast undersökt dokument som specifikt rör *Lunds* ansökan om att bli kulturhuvudstadsår 2014. Det inbegriper Kulturrådets svenska hemsida för kulturhuvudstadskandidater samt EU:s kulturhuvudstadskriterier och rekommendationer för projektansökan. Dessa har jag dock inte analyserat ingående eftersom det skulle kunna utgöra ett ämne i sig. EU är ju en instans som i högsta grad varit med om att internationalisera/”globalisera” kulturpolitiken och det hade varit intressant att närmare studera det exakta sambandet mellan de lokala anpassningarna och EU:s kriterier och rekommendationer. Jag har dock här endast tagit ut några väsentliga punkter och bifogar de centrala dokumenten. Understrykas bör också att perspektivet begränsar sig till den ”inledande fasen” (år 2000- 2008) i *Lunds* ansökan, där vi nu befinner oss finns inte möjlighet till annat eftersom ansökan ska vara inne i oktober 2008.

En avgränsning som jag beklagar är att jag inte närmare hunnit undersöka tankesmedjornas rapporter (2004). Där ger ett 70-tal inbjudna kulturarbetare sin syn på kulturlivet i Lund och hur det kan utvecklas. Dessa tankesmedjor uppges utgöra ett underlag för processen för såväl kulturhuvudstadsprojektet som den *kulturpolitiska strategin*. Dessa dokument fick jag tag på från informatören för kulturhuvudstadsåret i ett sent skede av forskningen. De utgörs av en sammanfattning, skriven av Sven Nilsson, samt rapporter från de sju smedjorna. Anledningen att jag beklagar detta är att rapporterna kanske skulle förflytta den uppfattade tyngdpunkten mellan rationaliteterna. Det skulle kunna vara så att dessa rapporters resultat får en framskjuten plats i ansökan.

4 Presentation av det empiriska materialet

4.1 Ansökningsprocessens förlopp och aktörer

Huvudsakliga källor i detta avsnitt är främst sammanträdesprotokoll från kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och kultur- och fritidsförvaltningen, tidningsartiklar, insändare och politiska programförklaringar.

4.1.1 Kort historisk överblick

I Sydsvenskan 070721⁴ stod följande att läsa om den dittillsvarande kulturhuvudstadsprocessen: År 2000 fattade kommunfullmäktige beslut om att ansöka om att bli kulturhuvudstad 2014 efter ett förslag från dåvarande kulturchef Gunnar Haag. Följande år tillsattes en styrgrupp och en planeringsgrupp för att undersöka Lunds chanser, år 2002 hade man kommit fram till att chanserna var goda och arbetet sattes igång, bland annat med så kallade tankesmedjor. År 2003 hölls ett av de så kallade kulturtingen, debatter bröt ut och kulturinstitutionerna upprördes över sänkta bidrag. År 2004 blev Stefan Sköld ny kulturchef. År 2005 beslutades i kommunfullmäktige att Lund skulle satsa på förberedelser för projektet för 27 miljoner kronor. Följande år kom flera projektsatsningar igång, projektledare och PR-konsulter anställdes och upphandlades. År 2007 började projektledaren och processledaren skriva ansökan och konceptet ”Jakten på den femte friheten” drog igång [Lunds specifika ”tävlingskoncept” vilket förklaras närmare i stycke 4.2.2. på s. 28, förf. anm.]. I år ska ansökan skickas in och år 2009-2010 ska det stå klart vilken av de svenska kandidaterna som blir kulturhuvudstad år 2014 (Thomasson 2007).

4.1.2 Styrgrupp och projektgrupp

År 2001 tillsattes en *styrgrupp* (inklusive en planeringsgrupp som beredande organ åt denna), kring vilkens sammansättning det rådde viss oenighet. Miljöpartiet yrkade avslag på dess sammansättning liksom de gjort gentemot flertalet olika förslag som gällt kulturhuvudstadsåret. Vänsterpartiet reserverade sig emot att näringslivet skulle ha representanter i styrgruppen medan det inte avsatts platser åt representanter för kulturlivet, samt emot att universitetets ledning fick ha representanter i styrgruppen medan studenterna nekades detta.

⁴ För en schematisk överblick över den kronologiska processen kring kulturhuvudstadsåret i Lund, se Appendix. Där inkluderas även de utvalda texterna, med särskild betoning på den Kulturpolitiska strategin.

En berättigad fråga är: hur kan man över huvud taget diskutera en ”stark kulturell infrastruktur”, utan representanter för kulturlivet?! En annan fråga är vad näringslivet har med denna sak att göra. Hela projektet riskerar med denna inriktning att kantra över mot näringslivsstödda jippon. Ska näringslivet bidra med finansiering måste det istället vara på den ”kulturella infrastrukturens” villkor (KSP⁵ 2001-10-04 § 256/01).

Styrgruppen bestod efter omröstning i kommunstyrelsen av presidierna i kommunstyrelsen och kultur- och fritidsnämnden, representanter för universitetets ledning och näringslivet, samt en representant från kommunfullmäktige. Planeringsgruppen utgjordes av kommundirektören, kultur- och fritidschefen och universitetets informationsdirektör (KSP 2001-10-04, § 256). År 2006 hade en sammanslagning av styr- och planeringsgruppen skett och deltagarantalet reducerats till sju män och en kvinna (KFNP 2006-03-15, § 36).

År 2006 tillsattes också process- och projektledare samt informatörer. Tillsammans med några senare anställda personer, mestadels ”projektutvecklare” av olika slag, samt kultur- och fritidschefen utgör dessa en från den politiska organisationen fristående *projektgrupp* på tio personer (Projektgrupp/Lund 2014).

Rapporteringar om arbetets fortskridande har av olika ansvariga, först från styrgruppen och senare från projektgruppen, givits sedan starten till styrgruppen eller kultur- och fritidsnämnden. Då rapporteringarna vanligen varit muntliga har innehållet inte funnits dokumenterat för allmänheten. I en miljöpartistisk skrivelse till kultur- och fritidsnämnden i februari 2008, *Miljöpartiet kräver tidplan och budget!*, kritiseras att projektgruppen inte har rapporterat till kommunstyrelsen utan endast till styrgruppen. Man är kritisk till att det är först nu, i *Kompletterande årsredovisning 2007* som framlades inför nämndens sammanträde den 13 februari 2008, som en egentlig skriftlig redovisning av projektet erhålls av nämnden (Emanuelsson & Petersson 2008).

4.1.3 Kulturhuvudstadsprojektets förankringsarbete

Enligt den *Handlingsplan* som antogs i kommunfullmäktige 2005 är beslutet om att Lund ska försöka bli kulturhuvudstad 2014 fattat *via ett omfattande förankringsarbete* [förf. kursivering].

Via ett omfattande förankringsarbete med tio tankesmedjor, ett antal kulturting och internationellt arbete med konceptframtagning, fattade kommunfullmäktige beslut den 27 oktober 2005 om handlingsplanen *Första steget mot Lund som Europas kulturhuvudstad 2014* (KFNP 2006-03-15, § 36).

År 2003-2004 bjöds ett 70-tal kulturarbetare med anknytning till Lund att delta i arbetsgrupper, så kallade *tankesmedjor*, för att ge sin syn på stadens kulturliv i termer av tillgångar, brister och utvecklingsmöjligheter vid händelsen av ett kulturhuvudstadsår (KFFH 2007-10-09, s. 1). De var indelade i grupper som täckte olika områden, exempelvis ”evenemang och festivaler” eller ”utbildning och konstnärliga kompetenser” (Nilsson 2004). Gruppen för ”utbildning och konstnärliga kompetenser” hade i uppgift att lyfta fram det anonyma kulturlivet i Lund (*Det anonyma kulturlivet i Lund lyfts fram:*

⁵ KSP står för kommunstyrelsens protokoll. Hädanefter kommer jag att använda den och följande förkortningar: KFNP: kultur- och fritidsnämndens protokoll, KFP: kommunfullmäktiges protokoll, KSH: kommunstyrelsehandling, KFFH: kultur- och fritidsförvaltningens tjänsteskrivelse och KFH: kommunfullmäktigehandling.

Rapport från tankesmedjan för utbildning och konstnärliga kompetenser 2004). Det är för mig lite osäkert *hur* de olika gruppernas åsikter har använts i arbetet eller kommer att användas i den ansökning som ska vara färdig i oktober.

Ett annat forum som har använts för att förankra kulturhuvudstadsprojektet hos befolkningen är tre så kallade *kulturting*. Det första hölls år 2003 där deltagare, mestadels från Lunds kulturliv, arbetade i grupper med att tala om visioner för Lund som kulturhuvudstad 2014. Materialet blev till de ”intervjuer” som används i Sven Nilssons *Förstudie*. År 2004 genomfördes nästa kulturting, då tankesmedjornas redovisningar sammanställdes och presenterades av Sven Nilsson och Gunnar Haag. År 2005 hölls det tredje kulturtinget då Stefan Sköld presenterade arbetsgången i kulturhuvudstadsprojektet (Nilsson, Mats-Ola *E-mail 2008-07-08*).

4.1.4 Politiska och ekonomiska ställningstaganden

Innan Handlingsplanen röstades igenom i kommunfullmäktige i oktober 2005 hade den återremitterats i juni av kommunstyrelsen till kommunkontoret för ytterligare beredning (KFP 2005-10-27, § 129). I Sydsvenskan i juni kunde man läsa att V, S och Fp var positiva till projektet och egentligen hade en majoritet stor nog att få sin vilja igenom. Eftersom C var emot projektet och Mp, Kd och M förhöll sig mycket tveksamma valde man, med kommunstyrelsens dåvarande ordförande Lennart Prytz (s) i spetsen, att söka få en ännu bredare majoritet med sig för att ha råd att förlora några förespråkare på vägen längre fram i processen (Samuelsson 2005-06-20). I oktober röstade kommunfullmäktigerepresentanter från partierna S, M, V, Fp och Kd ja till att satsa på en ansökan. Mp röstade nej och C avstod från att rösta när deras yrkande emot röstats ned (Samuelsson 2005-10-27).

C motsätter sig dock fortfarande kulturhuvudstadsprojektet på grund av att kommunen enligt deras beräkningar kan få betala ca 75-100 miljoner kronor för detta, inklusive föreberedelsekostnaderna, vilket skulle kunna leda till ovälkomna skattehöjningar. Den andra stora invändningen handlar om att för stort fokus läggs på själva staden på bekostnad av omnejden och regionen (Lund som regionalt kulturcentrum: traditionellt och framåtblickande/Centerpartiets kommunala handlingsprogram). I en insändare på den lokala hemsidan framkommer också att man tycker att andra än lundaborna kommer att få ta del av satsningen (Satsa på kultur - men stoppa planerna på 2014/Centerpartiet/Lund).

I Handlingsplanen avsätts 27 miljoner på förberedelser under 2005-2007. Senare är den offentligt nämnda summan 32 miljoner för åren 2005-2008 (EVP 2007-2009 med budget för 2007). På kampanjhemsidan står det att Lunds kommun satsar drygt 50 miljoner på att utveckla sin kultur under en femårsperiod (Lund 2014/Lunds kommun). I tidningsartiklar förekommer andra siffror av skiftande storlek, där man tar utgångspunkt i olika sätt att bedöma och beräkna kostnaderna.

Det råder skilda uppfattningar om huruvida satsningarna som görs i kulturhuvudstadsårets namn nu ändå skulle göras eller inte, vilket ger olika bedömningar av det ekonomiska läget. Det verkar råda oklarhet och/eller oenighet också om varifrån de kommunala pengar som satsas på kulturhuvudstadsprojektet kommer. Den nuvarande ordföranden i kultur- och fritidsnämnden, folkpartisten Gösta John Bredberg, hade inbjudit allmänheten till debatt kring kulturpolitiken i februari 2007 i Stadshallen. Många frågor kom upp angående kulturhuvudstadssatsningen, ofta

relaterade till besparingar inom övrig reguljär kulturverksamhet gällandes exempelvis biblioteken.

Ni måste förstå att det handlar om olika pengar. Kulturhuvudstadspengarna är öronmärkta av kommunfullmäktige för detta ändamål. De kan inte användas till att stoppa hål i kultur- och fritidsnämndens budget, förklarade Gösta-John Bredberg (*Fagerström 2007-02-19*).

Det är dock inte bara allmänheten som inte sett den klara linjen mellan kultur- och fritidsnämndens pengar och de öronmärkta pengarna till kulturhuvudstadsåret. I en insändare i Sydsvenskan år 2007 skriver Miljöpartiets Anders Ebbesson att:

Att som Lund nu gör under kort tid satsa en massa pengar för att synas och delta i denna tävling känns som en felaktig ansats./.../ Risken är stor att vi efter denna storsatsning faller tillbaka till vår normala ganska låga nivå./.../ Miljöpartiet tycker att de mångmiljonsatsningar som nu görs skulle spridas över längre tid och användas för mer långsiktiga satsningar. Lund behöver utvecklas som kulturstad./.../ Vi har därför föreslagit att pengarna skall omdisponeras och användas för att utöka den ordinarie kultur- och fritidsverksamheten (*Ebbesson 2007*).

Här gör alltså Mp bedömningen att de pengar som avsätts till kulturhuvudstadsåret mycket väl skulle kunna satsas på reguljär kulturverksamhet. Här framkommer också Mp:s sätt att se på kulturhuvudstadsarrangemanget och varför man i grunden är emot det.

Lund välkomnar kultur! heter den kulturpolitiska strategin. I december år 2006 hade dess utvecklingsgrupp, tillsatt år 2004 och bestående av sex representanter från kultur- och fritidsnämnden och två kommunalråd med representation från alla dåvarande kommunfullmäktigepartier (KFNP 2004-09-15, § 91), och kultur- och fritidsförvaltningen tillsammans ("i nära samverkan med representanter för Lunds kulturliv") utarbetat och enats om ett förslag till Kulturpolitisk strategi. Detta sändes under våren år 2007 på remiss till samtliga nämnder och flera andra aktörer såsom Ungdomstinget i Lund, Kommunala studentrådet, Integrationsrådet och Handikapprådet, Lunds Universitetet, Statens kulturråd, Region Skånes Regionala utvecklingsledning, Kultur Skåne och Svenska kyrkans Domkyrkoförsamling i Lund (KFFH 2007-02-28). Förslaget låg ute på hemsidan så att allmänheten kunde kommentera den. I kultur- och fritidsnämndens sammanställning av remissvaren sägs att strategin fått ett huvudsakligt positivt bemötande och att inkomna föreslagna ändringar främst handlar om önskemål om förtydliganden av generella formuleringar. Nio mindre ändringar gjordes som följd av remissvaren (KFFH 2007-10-10). Den 28 februari 2008 antogs förslaget till kulturpolitisk strategi för Lunds kommun, med reservation från Sverigedemokraternas Hans-Olof Andersson, vilka inte hade haft en representant i utvecklingsgruppen. Han sökte först yrka på en återremiss till kultur- och fritidsnämnden:

med uppdrag att ta fram ett förslag till kulturpolitisk strategi vars syfte är att underlätta att förverkliga den konkreta kulturkonsumtion och det konkreta kulturskapande som nämnden, med användande av bästa förstånd, finner att Lundaborna vill ha (*KFP 2008-02-28, § 36*).

Nu är en tillhörande handlingsplan under utarbetande som ska konkretisera de visioner och inriktningar för kommunens kulturpolitik som formulerades i den Kulturpolitiska strategin. Strategin ska kunna fungera som ett stöd i beslutsfattandet i frågor som rör kulturpolitiska aspekter i alla nämnder, tidigare har det inte funnits något övergripande

vägledande dokument för dylika frågor. Målet är en ”utveckling inom kulturpolitiken”, varför även en utvärderingsplan ska göras. Vart fjärde år ska strategin, som gäller till år 2015, utvärderas och vartannat år ska handlingsplanen ses över (KFFH 2007-10-09/01).

Sammanfattningsvis råder det till största delen politisk enighet om att man ska satsa på kulturhuvudstadsprojektet, över organisationens sammansättning och över den kulturpolitiska strategins slutgiltiga utformning. V opponerar sig mot styrgruppens sammansättning men är för projektet. Mp vänder sig tillsammans med C emot hela projektet, de anser satsningen kortsiktig och vill satsa på ”reguljärt” kulturliv istället, C anser satsningen för dyr och att den är för stadscentrerad. Den *kulturpolitiska strategin* utarbetades av representanter för alla dåvarande (2004) kommunfullmäktigepartier och accepterades av alla utom Sd. I remissvaren framkom skilda synpunkter som sammanfattades som huvudsakligen positiva.

4.2 Presentation av de utvalda texterna

De utvalda texterna beskrivs utifrån deras syfte, författare och målgrupp, huvudsakliga innehåll, språkliga och fysiska form samt typiska drag.

4.2.1 Sven Nilssons *Lund 2014. En förstudie*.

- **Syfte, författare och målgrupp**

Författaren till *Lund 2014* är Sven Nilsson som fick i uppdrag av planeringsgruppen 2001 att undersöka Lunds möjligheter att bli kulturhuvudstad. Målgruppen var politikerna som önskade underlag för vidare arbete och beslut. Han tillfrågade ett dussintal utvalda lokala kulturarbetare⁶ om deras syn på möjligheten. Nilsson skriver att:

Vid urvalet av intervjupersoner har jag styrts av en strävan att spegla olika delar av kulturlivet och få med personer med skilda positioner och perspektiv. Någon representativitet kan det inte vara fråga om – de olika personernas åsikter är deras egna. Sammantaget ger de en nyanserad bild av det mentala utgångsläget för kulturhuvudstadsprojektet. /.../ I stort sett samtliga uttrycker en dubbel reaktion: först förvåning eller ifrågasättande och sedan ”varför inte?” (*Nilsson 2002a, s. 6*).

- **Huvudsakligt innehåll, språklig och fysisk form samt typiska drag**

Sven Nilsson inleder förstudien *Lund 2014* på 20 A4 sidor med en sammanfattning av sina slutsatser:

Min bedömning är att Lund har goda möjligheter att genomföra projektet, om staden får nomineringen. Det kräver emellertid en tydlig fokusering på målet och en långsiktig satsning på att skapa de strukturer och mobilisera de resurser som krävs. I den formel som kan bana vägen för Lunds kandidatur är universitetet lika viktigt som staden, och det krävs ett starkt gemensamt koncept och ett utvecklat partnerskap mellan kommunen och universitetet. En *ny kulturpolitisk strategi* för tiden fram till och bortom 2014 behöver formuleras. Det kommer att krävas ett slagkraftigt team för att driva

⁶ Pontus Kyander, konstkritiker; Ronny Danielsson, teaterregissör; Orvar Löfgren, professor i etnologi; Martin Martinsson, dåvarande vd för Musik i Skåne och Kulturbro; Greger Dahlström, arkitekt; Margareta Alin, dåvarande chef för Kulturen; Cecilia Nelson, dåvarande konsthallschef; Jonas Ellerström, förlagschef; Håkan Lundström, rektor för de konstnärliga högskolorna i Malmö; Oscar Hemer, författare och Jan Torsten Ahlstrand, dåvarande chef för Skissernas museum är de elva kulturarbetare som citeras i undersökningen.

projektet. Rekryteringen till de nyckelposter som blir lediga under 2003 (kultur- och fritidschef och konsthallschef) bör ske som ett led i arbetet med kulturhuvudstadsprojektet. Resurser måste redan tidigt avsättas för utvecklingen av projekt och för framtida investeringar.

Min analys leder till att skärningspunkten mellan konst, kultur, kunskapsutveckling och forskning ger projektet en stark förankring i det som kommer att vara Lunds profil också framöver. ”Den kreativa staden” föreslås som det överordnade temat. Här sammanfaller kommunens och universitetets intressen, och de miljöer och arenor som skapas gör Lund till ett stort laboratorium för kunskapsutveckling, konst, estetik och kultur (Nilsson 2002a, s. 1 [förf. kursivering]).

Tonvikten ligger på att skapa visioner, framtiden är ett mycket förekommande argument för att Lund passar som kulturhuvudstad. Det är visserligen nya tider nu och vi måste anpassa oss men om vi gör det kan vi bli kulturhuvudstad, menar han. Samhällstrender tas upp med fokus på kultur, kulturpolitik och Lunds möjligheter att skapa sig en profil. Språket är enkelt och innehåller stor andel ord som ger associationer till ”storslagenhet”. Ord som ny, innovation, utveckling, kreativitet och inte minst kunskap är högst frekventa. De invändningar som informanterna delvis ger uttryck för blir i Nilssons regi till stora möjligheter.

I Förstudien ges en bakgrund till kulturhuvudstadsåret, och Lunds nuvarande kulturliv karakteriseras med hjälp av informanterna. Bergen (kulturhuvudstad år 2000) tas upp som en förebild genom sitt framlyftande av små och medelstora kulturinstitutioner, organisationer, producenter och evenemang samt för sitt långsiktiga planerande. Här nämns avslutningsvis den handlingsplan till vilken förstudien fungerar som ett underlag och vilken ska komma att beskriva projektets översiktliga planering. Den kulturpolitiska strategin som uttryck för en ny kulturpolitik är en av de premisser som krävs för projektets framgång, enligt Nilsson.

4.2.2 Handlingsplan: *Första steget mot Lund som Europas kulturhuvudstad 2014*

- **Syfte, författare och målgrupp**

Styrgruppen utarbetade den handlingsplan, *Första steget mot Lund som Europas kulturhuvudstad 2014*, som kommunfullmäktige antog i oktober 2005. Dess syfte var ”att söka bifall för att Lund ska förbereda en ansökan”, dess målgrupp var alltså politikerna i kommunfullmäktige (*Första steget mot Lund som Europas kulturhuvudstad 2014*, s. 3).

- **Huvudsakligt innehåll, språklig och fysisk form samt typiska drag**

Handlingsplanen utgörs av ett luftigt 16-sidigt dokument med en 8-sidig bilaga som berättar om tidigare kulturhuvudstadsår. Texten är skriven i korta stycken, uppräknningar i punktform är förekommande och rubrikerna är många. Språket är enkelt till största delen och blir ordrikt i de visionära partierna där dokumentets storslagna ambitioner framkommer mest, att det handlar om framtiden syns i de frekvent använda verben *skall vara, skall ses, bör* och så vidare. I handlingsplanen framhävs förutsättningarna för kulturutveckling, det resoneras kort om kulturbegreppet, målområden för projektet lyfts fram, EU:s förväntningar och krav tas upp, konceptet med ”den femte friheten” presenteras närmare, ett konkurrensperspektiv framhålls och det talas om vinsterna för staden samt vikten av samarbete mellan kommunen och olika instanser. Några tankar om organisationen läggs fram samt en budget för 2005-2007. Förberedelser för projektet under åren 2005-2007 beräknas kosta 26-27 miljoner kronor (a.a., s. 16). Den

kulturpolitiska strategin framhålls som central redan på de första sidorna. Författarna menar att de kulturhuvudstäder som varit mest nöjda med resultatet är de som ”utnyttjat kulturhuvudstadsåret som dragkraft för bred och långsiktig stadsutveckling”(a.a., s. 9). Det är också det som Lund ämnar göra, då man beskriver kulturhuvudstadsåret som en organisk del av den kulturpolitiska strategin (som då bara var under utformning), och som ”ett lokomotiv” för den (a.a., s. 2-3).

I Handlingsplanen framgår det att om Lund blir kulturhuvudstad kräver EU att staden i programmet för år 2014 ska betona Lunds kultur och kulturarv liksom dess del i det nationella och europeiska kulturarvet. Det står också att EU i framtiden kommer att lägga än mer betoning på

att konceptet uppfattas som samlande, inkluderande och multinationellt samtidigt som det kan bidra till nya perspektiv på det europeiska kulturarvet (a.a., s. 9).

Som ett svar på detta har projekt- och processledaren utvecklat Lunds kulturhuvudstadskoncept: jakten på *den femte friheten*. Man söker efter den europeiska idén, den europeiska kulturella gemenskapen. Den femte friheten sägs utgöra en komplettering av de fyra friheter gällande fri rörlighet för tjänster, varor, arbetskraft och kapital som finns formulerade i EU:s Lissabonfördrag. Den femte friheten är en femte grundbalk i det europeiska huset, och skapar en femte union, kulturunionen, baserad på den fria rörligheten för idéer (a.a., s. 10). Mer om denna femte frihet och hur man tänker kring den inom ramarna för kulturhuvudstadsåret kommer i analyskapitlet om identitet.

De projekt som i handlingsplanen beskrivs som kulturhuvudstadsmärkta är:

- *BiBu-* en nationell scenkonstbiennial för barn och unga som planeras inträffa vartannat år med start 2006. Genom föreställningar, gatuteater, diskussioner, seminarier och workshops ska barnkulturen i Sverige stärkas.
- *Litteralund-* en barn- och ungdomslitteraturfestival som sedan 2005 årligen skall återkomma i form av författarbesök, workshops och seminarier bland annat.
- *Lund International Choral Festival-* en veckolång internationell körfestival som sedan 2006 är tänkt att återkomma vartannat år. Internationella gäster skall bjudas in, det finns bland annat ett påbörjat samarbete med den europeiska organisationen för körer *Europa Cantat*. Festivalen är ett sätt att satsa på den, nationellt och regionalt, starka körprofil som redan finns.
- *K(kultur)-ideon-*

Med Ideon och kanske framförallt dess ”växthus” som förebild vill man försöka behålla och förädla de potentiella kulturarbetare som skolats vid universitetet och i det ideella kulturlivet i Lund. En brist på professionellt kulturliv i Lund medför att dessa istället antingen flyttar dit kulturjobben finns eller lägger sina ambitioner i träda och tar ”vanliga” jobb. Ett K-ideon skulle kunna vara en innovativ miljö, ett nyföretagarcenter för kulturell verksamhet, där ett antal konstutövare och entreprenörer inom kulturområdet får förmånen att ingå i en arbetsgemenskap där de kan utmana och problematisera sitt arbete, samverka och korsbefrukta varandra (a.a., s. 15).

4.2.3 Kulturhuvudstadsbladet

- **Syfte, författare och målgrupp**

Projektgruppen gav 2007 ut *Kulturhuvudstadsbladet* som ett sätt att marknadsföra och presentera kulturhuvudstadsprojektet för en bredare allmänhet, det vill säga såväl medborgare som näringsliv och andra intresserade.

- **Huvudsakligt innehåll, språklig och fysisk form samt typiska drag**

Kulturhuvudstadsbladet utgörs av en 12-sidig broschyr i kvällstidningsformat med rubriken: "Nu lyfter vi Lund!". Språket är laddat med positiva och storslagna förväntningar rörande staden och projektet, men även viss kritik av projektet behandlas. Alla artiklarna är oundertecknade och det står "Hela denna tematidning är en annons från Lund 2014" högst upp på varje sida. Artiklarna utgår från ofta lite lokalt välkända intervjupersoner som finns med på åtföljande bilder. Som presentatör av projektet möter läsaren inledningsvis Mats Helmfrid (m), kommunalråd. På sida 3 har man frågat sex lundabor med anknytning till kulturlivet om vad de tycker om att Lund är kulturhuvudstads kandidat. På sida 4 svarar den ansvarige projektledaren Richard Willford på frågor. Genarps aktiva kulturförening får på en sida i tidningen stå som exempel för att de omgivande byarna "är en viktig del i arbetet med att lyfta kulturlivet och att göra Lund till kulturhuvudstad 2014" (*Kulturhuvudstadsbladet* 2007, s. 5). Styrelseledamoten, kantorn och körledaren Kerstin Larsson, berättar närmare om byns kulturförening. På två sidor i broschyren/tidningen berättas det om andra kulturhuvudstads kandidater, lite om Belgrads kulturscen, en lägeskoll med Stavanger som är kulturhuvudstad 2008 och Vilnius som ska vara 2009, en kort intervju med en utredare på Kultur Skåne med mera. Sedan följer en helsidesintervju med Birger Olofsson som under 12 år var direktör för Öresundskommittén - "en motor i utvecklingen av Öresundsregionen hela vägen från vision till verklighet", som han själv uttrycker det. Hans uppgift är att "inspirera näringslivet att delta i Lunds stora satsning mot framtiden" (a.a., s. 10). På sista sidan intervjuas universitetets rektor Göran Bexell som lyfter fram universitetets roll i satsningen och talar varmt om möjligheterna med konceptet "den femte friheten" (a.a., s. 1-11).

4.2.4 Den kulturpolitiska strategin: *Lund välkomnar kultur!*

- **Syfte, författare och målgrupp**

Den kulturpolitiska strategin utarbetades av åtta ledamöter från kultur- och fritidsnämnden samt kommunstyrelsen i samarbete med tjänstemän från kultur- och fritidsförvaltningen. Den godkändes i februari år 2008 i kommunfullmäktige efter att ha varit på remiss till samtliga nämnder och andra främst lokala råd. Målgruppen var nämndspolitikerna och andra som kan använda den som underlag för beslut som rör kulturpolitik i kommunen. Syftet var att formulera en gemensam och i viss mån ny kulturpolitik för staden.

- **Huvudsakligt innehåll, språklig och fysisk form samt typiska drag**

Den kulturpolitiska strategin utgörs av ett 19 sidigt idé – och visionsdokument. Den inleds med försök att definiera begreppen kultur och politik vilket mynnar ut i ett framlyftande av dess övergripande tema: *gästfrihet*. Ur detta härleds fyra ledmotiv vilka skall genomsyra strategin: *öppenhet*, det *annorlunda*, det *gränsöverskridande* och *experimentlusta*. Dessa ledmotiv syftar på vad Lund sägs välkomna och tänks tillsammans bilda en *värdegrund* för *fyra strategiska områden*;

- att utveckla sina talanger
- att leva på sitt skapande
- att attraheras av kultur
- att uppleva varandras kulturarv

(Lund välkomnar kultur remissversion, s. 4)

Den Kulturpolitiska strategin behandlar dessa fyra strategiska områden i turordning. Varje område inleds med en tolkning enligt strategins värdegrund om vad detta betyder. Därpå följer mer eller mindre konkreta *insatsområden* i den kulturpolitiska sfären. Strategin kännetecknas av vaghet och allmänna stora ord.

5 Analys

Analysen omfattar framförallt de utvalda texterna men även i tillämpliga delar material som redovisats under rubriken ”Ansökningsprocessens förlopp och aktörer”. Analysens första del sker huvudsakligen med utgångspunkt i Skot-Hansens rationaliteter och även Johannissons diskurser används till viss del. Den instrumentella rationaliteten/alliansdiskursen behandlas först, därefter den humanistiska rationaliteten/kvalitetsdiskursen och sist den sociologiska rationaliteten/välfärdsdiskursen. I analysens andra del behandlas de teman jag identifierat under arbetets gång vilka svårigen låter sig analyseras enbart utifrån rationaliteterna, teman som ”identitet”, ”öppenhet” och ”framtiden”.

5.1 Marknadsorienterad rationalitet/Alliansdiskurs

I Sven Nilssons *Förstudie* förutspås en fortsatt snabb befolkningsökning i den till nästan 60 % högskoleutbildade invånarskaran och, inte minst, en hela tiden ökande värdering av kunskapsindustrin som skapare av tillväxt (Nilsson 2002a, s. 4). Samarbetet mellan kommunen och universitetet ser många av informanterna och Nilsson själv som en nyckel till kulturhuvudstadsprojektet (a.a., s. 9).

Kombinationen av kunskap, information och företagande leder också framöver till höga medelinkomster i kommunen och en ännu större benägenhet att satsa på kunskap, eftersom investering i utbildning, kompetensutveckling och forskning är det som driver den ekonomiska tillväxten. Arbetslivet kommer att domineras av verksamheter, där självständig och kreativ hantering av kunskap är den viktigaste produktionsfaktorn. Kunskapsyrken och yrken där symbolhantering, kreativitet och innovationsförmåga dominerar kommer att känneteckna Lunds profil (a.a., s. 10).

Här syns flera av den instrumentella rationalitetens kännetecken. Målet är ett synliggörande av staden genom profileringen som framgångsrik kreativ kunskapsstad. Bakgrunden är marknaden och strävan efter ekonomisk tillväxt. Den önskade målgruppen/publiken som omnämns just här är inte hela befolkningen utan människor som kan bidra till att skapa detta kreativa kunskapscentrum, det vill säga ett visst segment av befolkningen.

Nätverksekonomin och det informationella samhället innebär starka krav på alla verksamheter att bli snabbare, lättare, rörligare, mer flexibla och mer öppna för samspel med andra samhällsområden. Lund har få institutioner och kan därmed lättare ta steget över till nya produktionsformer. Om Lund hade svårt att finna sin plats i den klassiska kulturpolitiken från 1970-talet, kan staden få en ny och mer dynamisk roll i förnyelsen av både kulturlivet och kulturpolitiken (a.a., s. 11).

En ny kulturpolitisk strategi skulle kunna ta fasta på möjligheterna att skapa och utveckla kreativa miljöer som bygger på snabbheten, lättheten och flexibiliteten i denna öppna kultursituation och som utvecklar kompetenser och mötesplatser och tillhandahåller teknik, anläggningar och fria resurser för dem som driver utvecklingen, som artister, eldsjälar, skapare och förvaltare av produktionsmiljöer, projektmakare eller arrangörer (*a.a., s. 12*).

Nilsson ser väldigt positivt på denna utveckling generellt såväl som för Lunds räkning. Vi återkommer till orienteringen kring nätverk som den organisationsform som kännetecknar alliansdiskursen, enligt Johannisson (2006, s. 75).

I den *Kulturpolitiska strategin* upprepas och utvecklas resonemanget från *handlingsplanen* och *förstudien* om att Lund, för att få behålla och utveckla sina amatöristiska talanger inom konst och kultur, behöver bra förutsättningar för entreprenörer inom kultur- och upplevelseindustrin (*Lund välkomnar kultur!* remissversion, s. 11).

Nilsson menar att följande skilda perspektiv skulle kunna komplettera varandra i en framtida kulturstrategi:

- Den långsiktigt hållbara basverksamheten (främst biblioteken, museerna och kulturskolan och annat som kan hänföras till "vardagskulturen")
- Koncentrationsprojekt (kraftsamling kring större evenemang, festivaler, *events*, temaprojekt med flera partners osv.)
- Förnyelse (kulturlivets "växthus", en föränderlig korg av projekt, från *seed money* för idéutveckling och projektmognad till produktutveckling och test av nya koncentrationsprojekt) (Nilsson 2002a, s. 12-13).

För kulturhuvudstadsårets räkning är alla tre perspektiven aktuella men betoningen bör ligga på koncentration och förnyelse och framförallt på koncentrationsprojekten, anser Nilsson (*a.a., s. 12-13*).

I det ovanstående förslaget finns alla tre rationaliteterna representerade medan de koncentrationsprojekt som står i centrum mest utgörs av så kallade flaggskepp, som är den typiska ramen för den marknadsorienterade rationaliteten.

I de mest dynamiska kulturmiljöerna växer det fram en marknad för kulturentreprenörer, enskilda projektmakare, curators och personer och företag med mäklaruppgifter på kulturområdet (*a.a., s. 11*).

För Nilsson går ekonomisk tillväxt och kultur hand i hand på så ett självklart sätt att det är svårt att säga vad som kommer först, de ger och förutsätter varandra i hans framställning.

I *Kulturhuvudstadsbladet* lyfter Mats Helmfrid fram hur innovativt och internationellt universitetet är och att det måste ytterligare profileras för att stå sig i konkurrensen. Näringslivet beskrivs som:

en motor i regionen. Här kläcks nya idéer och startas många nya företag. Våra företag, inte minst Sony Ericsson, står inför stora nyrekryteringar. Vi vill att de också ska välja att bosätta sig i Lunds kommun. Det ställer tuffa krav på Lund (*Kulturhuvudstadsbladet* 2007, s. 2).

Här återkommer profileringstanken, det internationella universitetet och det välrenommerade näringslivet. När projektledaren Richard Willford i

Kulturhuvudstadsbladet blir tillfrågad om vad vi lundabor får ut av att bli kulturhuvudstad, säger han:

Att bli Europeisk kulturhuvudstad skulle ge oss unika PR-möjligheter och möjlighet att höja vår profil i hela Europa. Just det här året 2014 kommer fler att se oss och lyssna på oss (a.a., 5)!

Inom den instrumentella rationaliteten är kaospiloten kulturförmedlaren, den som arbetar för projektet, inte för folket eller för kulturen som i andra rationaliteter. Han ska kunna finna finansiering, formulera ansökningar, veta vad som ligger rätt i tiden, kunna språka med såväl sponsorer som kulturbyråkrater, institutioner och föreningar (Skot-Hansen, s. 17). Projektledaren Richard Willford och även Jan Erik Raanes, konsulten som köptes in från Norge, svarar väl mot denna beskrivning. ”Jag är bindemedlet mellan projektet, förvaltning och politiker”, säger Raanes i *Sydsvenskan* (Tomasson 2007). Projektgruppen som tillsattes 2006 svarar väl mot EU:s kriterier att projektets konstnärliga bitar inte får styras politiskt. Johannisson hävdar att kulturpolitiken i alliansdiskursen styrs utifrån en nätverksorienterad mecenat- och arkitektmodell. Här läggs en viss tonvikt på alliansdiskursens mecenatororienterade sätt att fungera, de styrande mer välfärdsorienterade arkitektorienterade funktionerna får stå tillbaka för kulturens ”konstnärliga autonomi”.

När Richard Willford i *Kulturhuvudstadsbladet* besvarar frågan om varför just Lund ska försöka bli kulturhuvudstad uttrycker han: ”Ingen stad kan idag luta sig tillbaka och leva på gamla meriter. Lund, liksom alla andra städer, måste utveckla sig./.../ Det är så en stad ger sig själv chansen att växa”, fastslår han (*Kulturhuvudstadsbladet*, s. 4).

I en kolumn i *Kulturhuvudstadsbladet* står att läsa att Lund är den starkaste tillväxtmotorn i Öresundsregionen, ”Nordens största och mest tätbefolkade region och den tredje största investeringsregionen i Europa, trea efter London och Paris” (a.a., s. 2).

Under rubriken ”Detta kan ge oss massor tillbaka”, punktats vinsterna med kulturhuvudstadsprojektet upp:

- Att profilera Lunds forsknings- och näringsliv
- Att stimulera näringslivet att öka sina investeringar i Lund
- Att stärka och dra till oss nya verksamheter/företag
- Att säkra tillgången till kompetent arbetskraft
- Fler studenter attraheras och därmed tryggas Lunds universitet som ett av de ledande lärosätena i Skandinavien
- Lund blir ännu bättre och trevligare som boendekommun med nya kvaliteter
- Vi profilerar oss i regionen och Europa
- Vi stärker turismen i hela Lunds kommun (a.a., s. 3)

På frågan om inte pengarna hade behövts bättre inom andra områden – t ex inom vård, omsorg, skola - svarar Richard Willford bland annat:

Detta projekt är en av flera Lundasatsningar som ytterst handlar om att locka fler skattebetalare till Lund, fler besökare, fler invånare och fler företag. Detta är ett sätt att säkra kommunens framtida inkomster (a.a., s. 4).

På frågan varför man inte bara kan ge pengarna till kulturlivet direkt istället, menar han:

Detta är *särskilda* pengar, som aldrig kommit kulturen till del om det inte vore just för idén att försöka bli kulturhuvudstad. Att pytsa ut dessa pengar i olika kulturprojekt hade säkert lyft kulturen *kortsiktigt*, men det hade troligen inte gett några nämnvärda effekter *utanför kulturlivet*. Och Lunds satsning på europeisk kulturhuvudstad handlar *inte bara* om kultur, utan om utveckling av kommunens alla områden. Det är ett stadsutvecklingsprojekt med sikte på framtiden (a.a., s. 4).

Termerna långsiktighet och kortsiktighet är flitigt förekommande i argumentationerna om kulturhuvudstadsåret. I alla de dokument som direkt behandlar kulturhuvudstadsåret finns ett stycke där det framhålls att om Lund inte vinner titeln så gör det ytterst lite eftersom projektet är del i ett större och mer långsiktigt stadsutvecklingsprojekt. En del av den kritik som riktats mot tidigare kulturhuvudstäder rör just bristande långsiktighet.

På frågan ”Men vi har ju inte ens ett kulturhus?” svarar Willford:

Det handlar inte om att ha störst kulturhus, häftigaste stadsfester eller mest myllrande kulturliv. Titeln går till den kandidat som skickligast och bäst, på ett långsiktigt och hållbart sätt, kan utveckla sin stad i samarbete med många olika aktörer i närområdet och omvärlden. Kulturbegreppet är brett och omfattar alla delar av livet (a.a., s. 4).

Kulturbegreppet inom den marknadsorienterade rationaliteten präglas av en övergripande kulturalisering av samhället. De tidigare konstformerna uppluckras, blandas och det tillkommer nya former samtidigt som varje del av vardagslivet estetiseras genom att symbolproduktion får allt större betydelse (Skot-Hansen, s. 10-11). Att räkna universitet och näringsliv som självklart tillhörande kulturen är en ett uttryck för kulturalisering.

Richard Willford säger i sin intervju:

Vi får inte glömma att Sverige räknas som ett av världens bästa länder att bo i, och att Lund har utsetts till Sveriges bästa boendekommun. Lund är en unikt kompetent stad, som kan fungera som ett ”show case” för EU, inte minst inom områden som handlar om livskvalitet/.../. (Kulturhuvudstadsbladet, s. 4)

Livskvalitet är ett av de begrepp som förekommer flitigt i argumentationer i alliansdiskursen, enligt Johannisson. Ett annat uttryck för alliansdiskursen är nätverk, en organisationsform som förespråkas i alla de fyra dokumenten, exempelvis som Willford sade i *Kulturhuvudstadsbladet* så var målet för projektet att utveckla sin stad ”i samarbete med många olika aktörer i närområdet och omvärlden”(a.a., s.4). När Nilsson tar upp utmaningar inför framtiden som staden och universitetet står inför nämner han en för dessa båda gemensam projektorganisation där kunskaper, resurser och nätverk samlas, samt målet att bygga upp professionella nätverk (Nilsson 2002a, s. 16). Han menar att många av hans informanter ser samarbetet mellan kommunen och universitetet som en nyckel till projektet, en av informanterna lyfter bland annat universitetets internationella nätverk som särskilt betydelsefullt för projektet (a.a., s. 7+9) I handlingsplanen räknas under rubriken ”Vikten av samarbete” upp åtskilliga planerade samarbetspartners: universitetet, kyrkan och näringslivet; region Skåne; Riga som ska vara Lettlands kulturhuvudstad år 2014; nätverket mellan städer som varit eller vill bli kulturhuvudstäder; samt samarbete på olika nivåer med lokala, regionala, nationella och internationella samarbetspartners (*Första steget mot Lund som Europeisk kulturhuvudstad 2014*, s. 13). I den kulturpolitiska strategin formulerar man sig på följande vis:

Kommunen har en viktig roll att spela i skapandet av strategiska nätverk och kontaktytor över sektorsgränser. Lund skall verka för att bilda nätverk mellan olika konstformer, mellan kultur- och universitetsliv, kultur- och näringsliv, kultur och teknologi, samt kultur och forskning (*Lund välkomnar kultur! remissversion, s. 12*).

Bristen på analys av intressekonflikter är påtaglig i alla dokumenten, det är gemenskapen Lund som betonas. Beträffande den kulturpolitiska strategins tema gästfrihet menar man att Lund har eller önskar visa:

En gästfrihet som välkomnar studenter och gästforskare, turister och besökare, gästande kulturarbetare, men naturligtvis också alla lundabor som valt att under en mer eller mindre lång period av sitt liv tillbringa sin tid i Lund (*a.a., s. 6*).

Här lyfts olika grupper fram, men inte utifrån sociologiska indelningar såsom kön, etnicitet, klass, inkomst etcetera utan efter en sorts segmentering baserad på tidslängd enskilda individer spenderat i staden. Detta får staden att framstå som enbart positiv och fri från motsättningar. Genom att sträva efter titeln Europeisk kulturhuvudstad, kan hela stan samlas kring ett gemensamt mål, säger projektledaren Richard Willford (*Kulturhuvudstadsbladet, s. 4*).

Modern forskning visar på kultur och kreativitet som en nyckel till ekonomisk tillväxt och utveckling. [...] Unga, talangfulla och kreativa människor attraheras /.../ av platser där atmosfären är öppen och gränsöverskridande, gästfri mot det som är annorlunda, där en kreativ frihet och experimentlusta råder och där det sålunda finns ett vitalt och fritt nöjes- och kulturliv./.../ Kulturens roll för stadsutveckling är central, samtidigt som det är just konstens och kulturens kreativa frihet som är dess attraktionskraft och bidrar till utvecklingen. Det innebär att det egentligen inte finns någon konflikt mellan konstens och kulturens autonomi och frihet och dess attraktionskraft för ekonomisk utveckling (*Lund välkomnar kultur! remissversion, s. 14*).

Ovanstående utsaga att det inte finns någon motsättning mellan kulturens autonomi och dess attraktionskraft innebär en kraftig förskjutning från den sociologiska rationalitetens sätt att legitimera kulturpolitik trots att man själv presenterar kulturbegreppet som sociologiskt inledningsvis. De ekonomiska incitamenten påverkar konstnärer och kulturutövare och kulturen kan inte i sin frihet uttrycka vad som helst och förvänta sig att attrahera ekonomiskt stöd, att representanter för nästan samtliga partier skrivit under på uttryck som dessa kan te sig förvånande.

Kulturhuvudstadsprojektets internationella förankring återkommer förstås i alla dokument och är ett uttryck för den marknadsorienterade rationaliteten.

Sammanfattningsvis så präglar den marknadsorienterade rationaliteten starkt alla fyra dokumenten och även ansökningsprocessens utformning. Alla Skot-Hansens åtta, för denna rationalitet utmärkande, dimensioner motsvaras tydligt i argumentationerna.

5.2 Humanistisk rationalitet/Kvalitetsdiskurs

Hur pass central är kulturen i traditionell humanistisk bemärkelse, det vill säga i enlighet med den humanistiska rationaliteten, för kulturhuvudstadsåret? På flera ställen

där uppräknningar görs nämns själva kulturlivet först efter flera andra viktiga aktörer. Några exempel är:

Projektet kommer att inspirera både den akademiska miljön och näringslivet, så väl som kulturlivet /.../ (*Första steget mot Lund som Europeisk kulturhuvud 2014.*, s 12).

Eller, som under Handlingsplanens rubrik ”Vinsten för Lund”:

Ökad integration och samverkan mellan kommun, näringsliv, universitet och kulturliv och som följd av detta - förstärkning av stadens kreativitet och innovationskraft (*a.a.*, s 12).

Mats Helmfrid skriver i sin inledningsartikel i *Kulturhuvudstadsbladet* om glädjen i

att på samma arena kunna engagera både universitetet OCH näringslivet OCH kyrkan OCH kulturutövarna känns oerhört kul och spännande (*Kulturhuvudstadsbladet*, s. 1).

I *Handlingsplanen* avgränsas kulturbegreppet på följande sätt: Konst ses som professionell konstnärlig verksamhet. Kultur däremot ”är eget skapande, tillgänglighet, delaktighet, demokrati och kulturarv”. Båda dessa områden förutsätts rymmas och utvecklas inom ramen för kulturhuvudstadsprojektet (*Första steget mot Lund som Europeisk kulturhuvudstad 2014*, s. 5). Här uttrycks både den humanistiska och sociologiska rationaliteten.

Kulturen i bemärkelsen vetenskap och bildning framhävs starkt i satsningen genom betoningen av universitetets roll. I *Kulturhuvudstadsbladet* berättar universitetsrektor Göran Bexell om OECDs utvärdering 2006 och dess betoning av Lunds och Köpenhamns universitet som de stora drivkrafterna för Öresundsregionen. ”Målet är att vara ett av de absolut främsta universiteten i Europa och även en pådrivande kraft i utvecklingen av det globala kunskapssamhället”, säger han. Han understryker det klassiska, högkvalitativa i universitetets profil, det tvåstatliga i regionen och anknyter detta till en typisk europeisk situation där de gamla europeiska traditionerna möter det nya samhällets utmaningar (*Kulturhuvudstadsbladet*, s. 11). Sverker Sörlin (*Kulturen i kunskapssamhället* 2003) citeras i handlingsplanen för att peka på vad som krävs för att ”driva utvecklingen framåt mot ett modernt europeiskt kunskapssamhälle” (*Första steget mot Lund som Europeisk kulturhuvudstad*, s. 4).

Universitetet är kulturellt i bemärkelsen bildningsinriktat, vilket ju är målet för den humanistiska diskursen. Universitetets rektor Göran Bexell funderar i *Kulturhuvudstadsbladet* på vad universitetet kan göra för konceptet med den femte friheten. Sven Nilsson tar i sin förstudie upp övergripande tankar på sambandet mellan konst/kultur och ekonomisk tillväxt, och om sambandet mellan universitetet och tillväxt står det på flera ställen i de olika dokumenten. Men hur är det med sambandet mellan vetenskap och konst/kultur? Är vetenskap konst? Studiet av konst kunde ju fordom betraktas som en del av det estetiska kulturbegreppet men studiet av statsvetenskap räknades inte dit. Med det antropologiska kulturbegrepp som kännetecknar den marknadsorienterade rationaliteten räknas dock all materiell och andlig kultur in. Universitetet är dessutom del av framlyftandet av Lunds kulturarv vilket kan hänföras till den humanistiska rationaliteten och kanske kan universitetets framskjutna roll i satsningen ses i ljuset av att den just är uttryck för båda dessa rationaliteter.

De uttalade kraven från EU för ett kulturhuvudstadsår är att stadens kultur och kulturarv ska framhävas samt dess position som del av det nationella och europeiska kulturarvet. Den europeiska dimensionen kommer att bli allt viktigare och att komma med nya perspektiv på det europeiska kulturarvet, står det att läsa i handlingsplanen (*Första steget mot Lund som Europas kulturhuvudstad 2014*, s 9). Att framhäva det nationella kulturarvet ingår i den humanistiska rationaliteten. Att lyfta fram det europeiska kulturarvet tycks vara en korsning mellan den humanistiska rationaliteten och den marknadsorienterade rationalitetens internationella förankring.

På Kulturrådets hemsida nämns att kulturhuvudstadsårets program ska gälla under hela året, bygga på kulturell samverkan och ha ”hög konstnärlig och kulturell kvalitet”, vilket tydligt kommer ur en humanistisk rationalitet med ett tillhörande estetiskt kulturbegrepp (Kriterier/Kulturrådet).

Nilsson rådfrågar i sin förstudie (utvalda delar av) det professionella kulturlivet, ett tänkesätt som härrör från en humanistisk rationalitet där en viss grupp tillmäts särskilda bedömningsförmågor rörande god konst/kultur.

Den centerpartistiska gruppens remissvar på förslaget till *Kulturpolitisk strategi* behandlar området ”Att uppleva varandras kulturarv”. Det föreslår att texten på sidan 17 skrivs om för att förmedla deras egna tankegångar eller att nedanstående stycke stryks:

En gång i tiden låg betoningen inom kulturarvsverksamheten på att *värna* om *vårt* kulturarv. Fokus var på tillbakablickandet, att konservera och bevara. Samtidigt tjänade *värnandet* av kulturarvet ett lokalpatriotiskt syfte, där *vårt* kulturarv tjänade syftet att skapa en gemenskap kring ett gemensamt historiskt ursprung. Men vilka är ”vi”? Och vilket är egentligen ”vårt” kulturarv? Och varför är det viktigt att ”värna” om det?

I en global värld blir det extra tydligt att de gamla gränserna mellan kulturella gemenskaper varken är politiskt eller deskriptivt korrekta. Kulturarv handlar inte längre om någonting gemensamt som skapar en exklusiv gemenskap, utan om en öppen och gränsöverskridande dialog i respekt för det som är annorlunda (*Lund välkomnar kultur! remissversion, s. 17*).

Det centerpartistiska förslaget vill däremot framhålla platsens kulturarv och tillbakablickandet som något positivt. Stadens kulturarv ses i termer av ”dess historia och lämningar i natur och stad”: man nämner byggnader, traditioner, språk. Man anser inte att detta gemensamma kulturarv verkar exkluderande för personer som inte bor i staden då de kan komma och gå som de vill (Utbildningsnämnden § 81/01). Samtidigt som den kulturpolitiska strategin förhåller sig frågande till om Lund har ett kulturarv och varför det i så fall skulle vara viktigt att värna om det, står följande att läsa i *Handlingsplanen* såväl som på Lunds kampanjhemsida för kulturhuvudstadsprojektet:

EUs krav på Lund om staden blir kulturhuvudstad är att under 2014 genomföra ett program med kulturella evenemang där stadens kultur och kulturarv betonas, liksom också stadens ställning som en del av det gemensamma nationella och europeiska kulturarvet (*Lund2014/Lunds kommun*).

På kampanjhemsidan hävdas det också att Lund har ett rikt kulturarv. Sammantaget är den humanistiska rationaliteten påtaglig i det att professionella kulturarbetare ofta rådfrågas, i framhävandet av universitetet och ibland kulturarvet, och i de projekt som hittills presenterats. Den omnämns i alla dokument, dock mindre än vad jag väntat mig med tanke på att projektet kallas *kulturhuvudstadsåret*, och associationerna i och med det gick till en tolkning av kultur i enlighet med den humanistiska (eller sociologiska) kulturpolitiska rationaliteten.

5.3 Sociologisk rationalitet/Välfärdsdiskurs

Hur pass delaktiga har ”vanliga människor” och ”undertryckta grupper” varit i ansökningsprocessen och hur mycket kommer de att kunna ta del av kulturhuvudstadsprojektet om Lund blir kulturhuvudstad 2014? Vilken roll har det antropologiskt och grupporienterade estetiska kulturbegreppet i kulturhuvudstadssatsningen?

I den *Kulturpolitiska strategin* tror man att de flesta associerar kultur med de etablerade konstarterna och/eller med bildning, kulturarv och massmedier som ett arv från den statliga kulturpolitiken på 70-talet, vilket åsyftar den humanistiska rationalitetens kultursyn (*Lund välkomnar kultur!* remissversion, s. 3). Trots det är

målsättningen för denna Lunds första kulturpolitiska strategi att påvisa att kultur innefattar ett mycket bredare område – alltifrån kultur som utveckling av mänsklig kreativitet, via kultur som levebröd, till kultur som utveckling av en hel stad, eller kultur som ett sätt att uppleva varandras historia (*a.a., s 4*).

Man menar själv att denna syn ”närmar sig det som brukar kallas för ett antropologiskt eller sociologiskt kulturbegrepp” (*a.a., s. 4*).

I den kulturpolitiska strategin beskrivs inledningsvis människan som en politisk varelse som strävar efter ett liv i gemenskap, strategin är en ”långsiktig och övergripande plan för gemenskapen Lund” (*a.a., s. 3*). Man reserverar sig dock genom att visa sin medvetenhet om att gemenskaper har verkat också uteslutande i historien och menar därför att:

Utmaningen för idag, för i morgon och för framtiden, blir därför kanske inte att finna en politik, en kultur, en kulturpolitisk gemenskap för dem som har någonting gemensamt, utan en kulturpolitisk gemenskap även för alla som inte har något gemensamt... En kulturpolitisk gemenskap för framtiden är kanske den – det är i alla fall Lunds hypotes – som vågar välkomna *öppenhet*, det *annorlunda*, det *gränsöverskridande*, *experimentlusta*... (*a.a., s. 4*).

Dessa ord emottogs under remissrundan särskilt väl av Socialförvaltningen som i sitt arbete möter många människor som lider av utanförskap, segregering och brist på stöd och gemenskap (Socialförvaltningens remissvar på Kulturpolitisk strategi för Lunds kommun 2007, s. 1). Man finner dess ”värdegrund och ledmotiv genomtänkta och attraktiva” men understryker vikten av att ”handlingar bakom orden blir verklighet för alla och att exklusiva gemenskaper, i vilket alla inte varit välkomna, är ett minne blott” (*a.a., s. 2*). Här skyntas den sociologiska rationaliteten, i strävan att frigöra undertryckta grupper, liksom i Kommunala handikapprådets remissvar. Där efterlyser man förpliktigande formuleringar och ökad konkret handikappanpassning, det räcker inte med formuleringar som ”Lunds kulturliv skall vara öppet och tillgängligt för alla” (*Lund välkomnar kultur!* remissversion, s. 13). Man är inte lika optimistiskt inställd till ett eventuellt förverkligande av strategins visioner utan hävdar att Lunds begränsade resurser gör planernas innehåll orealistiskt (Kommunala handikapprådets remissvar på Kulturpolitisk strategi för Lunds kommun 2007, s. 1- 2).

Kerstin Larsson, styrelseledamoten, kantorn och körledaren, pratar i *Kulturhuvudstadsbladet* om Genarps kulturförening där hon är aktiv och ger uttryck för den sociologiska rationalitetens idé om eget deltagande:

Det viktiga för oss är att varje deltagare sätts i fokus själv och får uppleva sig själv som betydelsefull./.../ Egentligen går det inte att köpa in kultur, utan den måste komma från dem som finns här och nu (*Kulturhuvudstadsbladet*, s. 5).

Kulturföreningen fixar författaraftnar, kulturveckor, växtloppis, kyrkokabareter, konserter med mera. Kerstin Larsson säger att kulturföreningen är mycket inspirerad av kulturhuvudstadssatsningen och att de har mycket att erbjuda ett kulturhuvudstadsår, såsom vacker natur där kulturarrangemang kan ordnas. Hon tänker sig samarbeten med andra byar, att nå ut till fler människor och gärna yngre sådana, samt att fler kan komma att flytta till byn (a.a., s. 5). I ambitionen att tillgängliggöra professionell kultur på lokal nivå uttrycks en humanistisk rationalitet och i marknadsförandet av byn som boplats skymtar en marknadsorienterad rationalitet. Ingenting konkret nämns dock på några projekt eller samarbeten i samband med kulturhuvudstadsåret, artikeln utgör till stor del en presentation av bitar av Genarps kulturliv.

Lund International Choral Festival, ett av de hittills största och redan påbörjade kulturhuvudstadsprojekten motiveras i *handlingsplanen* såhär: ”I dagens tungt präglade individualistiska samhälle utgör körsången en motvikt. En konstform där samarbetet skapar förutsättningarna är en konstform för framtiden” (*Första steget mot Lund som Europeisk kulturhuvudstad*, s. 15). Detta skulle kunna tolkas som ett uttryck för den sociologiska rationaliteten med hänvisning till dess betoning av lokala grupper som utövar kultur, samtidigt som betoningen av internationell samverkan även för tankarna till den marknadsorienterade rationaliteten.

De två projekt som beskrivs i *Handlingsplanen*, scenkonstbiennalen BiBu och Litteralund, utgör båda kulturprojekt som handlar om och riktar sig till barn och ungdomar. Denna samhällsgrupp kan betraktas som ”undertryckt” och satsningarna är på detta vis uttryck för en sociologisk rationalitet. I den *Kulturpolitiska strategin* omnämns också denna grupp som speciellt viktig att satsa på.

Det faktum att möjligheten getts inom ramen för kulturhuvudstadsprojektet för det anonyma kulturlivet att komma till tals, kan ses som uttryck för en sociologisk rationalitet. Bland de tankesmedjor där ett 70-tal kulturarbetare bjöds in att komma med tankar om en framtida önskvärd utveckling för stadens kulturliv, fanns en som särskilt sysslade med det anonyma kulturlivet (*Det anonyma kulturlivet i Lund lyfts fram*).

I den *Kulturpolitiska strategin* har den sociologiska rationalitetens sätt att indela grupper efter sociologiska kriterier som kön, utbildning, klass, etnicitet etcetera till stor del ersatts av den marknadsorienterade rationalitetens individfokuserade perspektiv.

För att Lund framöver ska kunna utvecklas och även hävda sig i den globala konkurrensen måste alla människor ges möjlighet att vara en del av den nya kreativa eran. Lund måste, i en öppen och gränsöverskridande anda, välkomna människor från alla sociala kulturer genom att ge alla människor möjlighet att utveckla sina olika identiteter och förmågor och genom att underlätta för dem att välja de livsstilar, arbeten och studieinriktningar de finner attraktiva. För att uppnå detta krävs att en dynamisk kunskaps- och lärmiljö och ett dynamiskt kulturliv främjar varandra, där kunskap, idéer och utveckling kan mötas och omvandlas i handling (*Lund välkomnar kultur! remissversion*, s. 9).

Samtidigt som den marknadsorienterade rationalitetens språkdräkt, där ’livsstil’, ’global konkurrens’, ’ny kreativ era’ och ’gränsöverskridande anda’ sluter sig omkring den så framhävs här den sociologiska rationalitetens strävan att *alla* ska ha möjligheter. Uttrycket ”människor från alla sociala kulturer” antyder att det finns sociala

grupp-kulturer, även om man inte vill knyta dem till maktförhållanden eller motsättningar?

Sammantaget är det svårt att bedöma hur stor vikt som läggs vid den sociologiska rationaliteten, eftersom den omtalas i allmänna termer och att satsningar på den inte framställs som varken prioriterade framför eller efter andra satsningar. Den förekommer i viss grad i alla dokument och mest i den kulturpolitiska strategin, dock är mitt intryck att den inte är lika central som de båda andra rationaliteterna. Barnen lyfts fram som en sociologiskt avgränsad grupp, annars omnämns inga särskilda prioriterade grupper. Satsningar på denna rationalitet framställs inte som i konflikt med andra målsättningar för projektet eller strategin.

5.4 Återkommande teman:

5.4.1 Identitet

De krav som EU ställer på en kulturhuvudstad är, som tidigare nämnts, att staden under projektåret lyfter fram både sitt eget kulturarv samt sin del i det nationella och europeiska kulturarvet. Konceptet med den femte friheten skulle kunna ses som ett svar på dessa krav. Dock ser man inte främst till sin historia beträffande sådant som traditionellt betraktas som kulturarv i termer av byggnader, språk etcetera utan till det idémässiga. Till stor del artikuleras framtidsvisioner betydligt mer än historien i sig eller dess lämningar, i den kulturpolitiska strategin är man exempelvis nästan ovillig att identifiera något eget kulturarv. Dock framhåller man att man är mycket öppen för att diskutera och identifiera såväl den europeiska kulturella gemenskapen, vilket kan tolkas som en sorts identitet, som den gemensamma lundensiska upplevelsen av staden. I *Handlingsplanen* bjuds exempelvis i den femte frihetens namn in till kritisk granskning, man ”bjuder in Europa och världen i jakten”, ”slår följe med tongivande filosofer, utmanande och självständiga kritiker från åtskilliga utposter i kulturlivet, samhällslivet och det akademiska livet i Sverige, Europa och världen i stort”(Första steget mot Lund som kulturhuvudstad, s. 10). Man vill undersöka såväl européernas egna attityder och självbild såväl som andra kontinenters uppfattningar om oss, det planeras internationella konferenser på temat. Metoden uppges vara ”forskning, prövning av hypoteser, kritisk analys, debatt, dialog, kreativitet och strategiska drag” och man ska bidra med ”en strid ström av rapporter, reportage, böcker, forskningsresultat och en löpande nätverksdialog” (a.a., s 11). Rapporterna ”ska kulminera 2014 med ett förslag till Europa om den femte friheten” (a.a., s. 11).

I den marknadsorienterade rationalitetens marknadsföring flyter att informera om stadens existens och att berätta om identitet ihop. Innan själva utforskningen av kulturen/kulturerna finns det ett tydligt mål, att betona det som är likt, det finns en bestämdhet redan att röja hindren för en enhetlig definition av såväl den europeiska som den lundensiska identiteten. Det är viktigt att ”identifiera utmaningar, vad som uppfattas som hinder, som står i vägen för den kulturella gemenskapen” (a.a., s. 10). Under rubriken ”Vinsten för Lund” i *Handlingsplanen* uppges en vinst av kulturhuvudstadsprojektet för Lunds del vara att ta ställning till: ”Vem vill vi vara?”, ”Hur vill vi uppfattas?”, ”Vart vill vi vara på väg?”. Ett antal meningar senare sägs

ytterligare vinster av året att vi kommer att få: ”En tydlig identitet som nyfiken, kreativ, kunskapsstad och en injektion till stadens image” (a.a., s. 10).

Det talas om stadens styrkor, inte dess svagheter. Mats Helmfrid (m), kommunalråd, menar ju att det viktiga är bland annat, att marknadsföra Lund inåt, för oss själva, och utåt, mot omvärlden”. Bilden av Lund måste bli tydligare. Vi måste marknadsföra den goda bilden av Lund”, skriver han (*Kulturhuvudstadsbladet*, s. 2). När det gäller att marknadsföra staden inåt så blir det problem när det kombineras med en uttalad önskan att utröna vem staden verkligen är. Antingen är man verkligen intresserad av att ta reda på hur lundaborna ser på sin stad och dess kulturliv och behov av kultur- och stadsutveckling eller så är man mera ute efter att lyfta fram en viss bild och har mindre intresse för de identitetsupplevelser som går emot den bilden. Å ena sidan låter det på många ställen som man redan bestämt sig – Lund är en framgångssaga. Å andra sidan verkar det finnas det en vilja att lyssna också- det framhålls ju att det hållits kulturting, tankesmedjor och den kulturpolitiska strategin har legat på hemsidan för allmänheten att komma med synpunkter, och man bjuder in hela världen till konferensbordet.

I *Handlingsplanen* fastställs det vad Lund bör, måste och behöver göra för att få behålla den position, en sorts identitet, som man benämner som framgångsrik men utsatt:

/.../ Lunds position som kunskapsstad bör och måste bli starkare. Det förtjänar Lund och det behöver Lund. I globaliseringens tidevarv ökar konkurrensen mellan lärosätena världen över.

Därför måste Lund positionera sig genom pregnanta bidrag till det internationella samhället. Då kan vi säkerställa att Lund också i framtiden kommer att vara det lärosäte som är mest attraktivt för de unga akademikerna. Detsamma gäller Lunds position som centralort för viktiga företag och deras innovations- och forskarinsatser. Även den positionen är utsatt i globaliseringens tidsålder. Ska Lund behålla och utveckla sin attraktionskraft, sin tillväxt och utveckling, behöver Lund som samhälle bekräfta och styrka sin position som kunskapscentrum av europeiskt och globalt format.

Genom kulturhuvudstadsprojektet önskar vi bidra med en sådan positionering. Vi önskar att associera Lund och Lunds namn lika starkt till kunskap och kultur, som Rom är knutet till den inre marknaden, Maastricht till det politiska, ekonomiska och monetära unionerna och Schengen till det gränslösa Europa (*Första steget mot Lund som Europas kulturhuvudstad 2014*, s. 11-12).

Det är sammantaget en motsägelsefull bild som kommer till uttryck av Lunds identitet. Å ena sidan verkar den vara självklar i termer av framgång beträffande internationellt näringsliv och universitet, å andra sidan framställs den som hotad och utsatt om staden inte skulle fortsätta styrka sina positioner. Framgångsbilden används för att ge ett intryck av potens, Lund klarar att vara Kulturhuvudstad. Samtidigt måste en viss ödmjukhet visas för att ”vanliga människor” ska känna sig delaktiga. Men vilka blir det i praktiken som blir inbjudna till konferenser att ge sin bild av Europa eller Lund? Den sociologiska rationaliteten används på sätt och vis för att sälja in den marknadsorienterade rationaliteten.

5.4.2 Öppenhet - oklarhet

- **Uppskjutande av beslut**

Sven Nilsson menar i sin förstudie att partnerskap mellan staden, staten, universitetet, regionen samt externa partners (företag m.fl.) är högaktuella men att det är för tidigt att ange hur ekonomiskt ansvar skulle fördelas, samt att ”det går inte heller att ange den totala ekonomiska ramen för ett eventuellt

kulturhuvudstadsprojekt” (Nilsson 2002a, s. 17). I handlingsplanen, där en 8-sidig bilaga med exempel och siffror på vad andra kulturhuvudstäder gjort av projektet följer med den 16-sidiga handlingsplanen, nämns inget om tänkt finansiering av kulturhuvudstadsprojektet efter de tre åren 2005-2007. Liksom andra stora projekt i Sahlin-Anderssons beskrivning kan detta uppskjutande av beslut passera länge genom hänvisningar till tidigare projekt, deras budgetar och finansiering exempelvis. Så kan detaljer och positiva förväntningar associeras med projektet utan att man egentligen anger hur den specifika planeringen ser ut. I *Kulturhuvudstadsbladet* återfinns siffran 32 miljoner som *har* satsats för 2005-2008 men inget konkret står att läsa om framtidens finansiering. En allmän önskan om sponsring från näringslivets sida behandlas i en av Bladets intervjuer. I den *Kulturpolitiska strategin* relateras inte dess visioner på ett tydligt sätt till de ekonomiska ramar inom vilka den ska förverkligas. Det gör det svårt att veta vilken vikt de olika delarna har gentemot varandra, vilken prioriteringsordning som är tänkt. Denna oklarhet, att många avgörande val skjuts på framtiden, gör dokumenten undandrande och svåra att kritisera.

En miljöpartistisk skrivelse, *Miljöpartiet kräver tidplan och budget!*, till kultur- och fritidsnämnden vittnar om flera aspekter av oklarhet runt projektet. Där är man kritisk till bland annat att det är först nu, i *Kompletterande årsredovisning 2007* som framlades inför nämndens sammanträde den 13 februari år 2008, som en egentlig skriftlig redovisning av projektet erhålls av nämnden. Man yrkar att nämnden beslutar om en plan med tydliga datum för utskick av den färdigformulerade ansökan, så att tid finnes för politisk beredning och beslut i nämnd och fullmäktige innan den skickas in.

Utformningen av den långsiktiga utvecklingen av kulturen i Lund vilket är centralt i ansökan kan inte begränsas till ett fåtal personer handplockade för att utforma projektansökan. /.../ För förankringsarbetet ska gå in i en mer aktiv fas och projektgruppen hinna få en politisk och demokratisk återkoppling inför den slutliga utformningen av ansökan bör nu ett konkret utkast till projektansökan presenteras av projektgruppen, och innehålla 1. projektgruppens förslag till svar på de frågor som ska besvaras i ansökan och 2. ett underlag som visar den planerade storleken på den budget som ska ligga till grund för 2014. En tydlig dokumentation om olika finansieringskällor ska visas, med förslag på hur kostnader ska fördelas på olika delprojekt, så att nämnd och fullmäktige kan bedöma de realistiska kostnaderna och sammanväga dem med olika kulturpolitiska mål (*Emanuelsson, Cecilia & Petersson, Yngve 2008-02-19*).

- **Otydlighet med projektets syfte**

Sahlin-Anderssons slutsats att stora projekt inte tar form enligt föreställningen om rationellt beslutsfattande, utan tvärtom *växer* fram i skarp kontrast till ett sådant, verkar passa in väl på kulturhuvudstadsprocessen i Lund (Sahlin-Andersson 1991, s. 61). Initieringen av projektet blir bindande, de konkreta och formella valsituationerna blir till stor del bekräftelser på redan vidtagna åtgärder, processen rör sig kontinuerligt framåt utan att många formella beslut i de vanliga politiska organen fattas. De påverkbara styrmedlen finns i projektets formulering, organisering och timing, hävdar Sahlin-Andersson (Sahlin-Andersson 1991, s. 63). Den omorganisering som syns i protokoll 2006 beträffande styr- och planeringsgruppen, skulle kunna vara ett exempel på detta. Den kan beskrivas som en sammanslagning av styr- och planeringsgruppen och en reducering av deltagarantalet till sju män och en kvinna (KFNP, 2006-03-15 § 36). Dock stod det inte i protokollen när, hur och varför detta beslutades - det initierades

förmodligen av processen i sig. Plötsligt konstaterades bara en ny sammansättning av gruppen där exempelvis representanten för kommunfullmäktige var borta.

Sammantaget gör oklarheten att de blir mycket svåra att kritisera utifrån. Enligt föreställningen om en rationell beslutsprocess skulle den *kulturpolitiska strategin* kommit först och kulturhuvudstadsprojektet prövats emot den. Istället initierades den kulturpolitiska strategin av kulturhuvudstadsåret, vilket är ett exempel på hur beslutsprocessen inte följer den rationellt tänkta mål-medel-genomförande processen. Projektet tar mer avstamp i en utifrån tillhandahållen möjlighet, här möjligheten att vara värd för kulturhuvudstadsåret, än i ett på förhand formulerat problem med särskild tyngd vilket genom rationellt resonerande ledde fram till denna nödvändiga ”lösning”. Det bidrar till intrycket av oklarhet, och svårigheten att komma med andra ”lösningar” (Sahlin-Andersson 1991, s. 45). Det har rått oklarhet kring varifrån kulturhuvudstadspengarna kommer, hos allmänheten såväl som hos exempelvis Mp, och till vad de därmed skulle kunnat ha använts i stället. Det har hävdats att det är öronmärkta pengar som kommer huvudsakligen från kommunstyrelsen och att de inte skulle ha passerat kultur- och fritidsnämnden överhuvudtaget annars. Det är inget kulturprojekt i traditionell mening - utan ett stadsutvecklingsprojekt, hävdas det, varför det blir missvisande att bedöma kulturhuvudstadsåret i relation till annan kulturverksamhet – det finansieras inte ur samma pott och utgör ingen konkurrent till denna. Samtidigt som projektgruppen handhaft finanserna sedan den tillkommit har kultur- och fritidsnämnden hela tiden haft ett övergripande ansvar att rapportera inför kommunstyrelsen om projektet, utan att ha full insyn/kontroll. Så var fallet fram till 2007 då det beslutades i kultur- och fritidsnämnden att kultur- och fritidsförvaltningen fick i uppdrag ”att i arbetet med internbudget för 2008 utforma en gemensam budget för Kultur Lund och kulturhuvudstadsprojektet” (KFNP 2007-10-17, § 116). Detta kan ses som exempel på Sahlin-Anderssons ord om den oklara ansvarsfördelning som ofta råder i stora projekt där flera grupper samarbetar och nya grupper tillkommer efterhand (Sahlin-Andersson 1991, s. 45).

En annan otydlighet och oenighet är vilka projekt som skulle ha kommit till stånd oavsett kulturhuvudstadsprojektet, vilket också försvårar för allmänheten att ta ställning till projektet.

- **Öppenhet för allt?**

Lunds kulturpolitiska strategi presenterar inledningsvis de fyra ledmotiven *öppenhet, det annorlunda, det gränsöverskridande* och *experimentlusta* som kännetecknande för vad Lunds kulturliv är, skall vara och välkomnar. Dessa öppna ledmotiv toppas av ett tillägg:

Till slut, som ett slags paradoxalt femte ledmotiv för Lunds kulturpolitiska strategi, så välkomnar Lund också det OSTRATEGISKA, det som inte följer de ledmotiv, strategiska områden och insatsområden som strategin utgör. Endast genom att vara öppen för det annorlunda, för det ännu inte tänkta, det oförutsägbara, kan vi möta framtiden på dess egna villkor...(*Lund välkomnar kultur! remissversion, s. 7*).

I *Förstudien, Handlingsplanen, Kulturhuvudstadsbladet* och den *kulturpolitiska strategin* framhålls på olika sätt en öppenhet för diskussion och kritik, man ger intryck av en lyhördhet för alla tänkbara synpunkter. I *Förstudien* sker det genom att tillfråga elva utvalda kulturarbetare, i *Kulturhuvudstadsbladet* genom korta intervjuer med valda

kulturarbetare. Man visar en förtroendeingivande medvetenhet om den kritik som riktats mot kulturhuvudstadsåren genom att baka in den i intervjufrågorna till, exempelvis, projektledaren Willford.

I *Handlingsplanen* bjuder man in till att diskutera ”den femte friheten”, också universitetsrektor lyfter i *Kulturhuvudstadsbladet* fram en önskan att diskutera mera kring denna i universitetets regi. I den *Kulturpolitiska strategin* visas denna lyhördhet mest genom en återkommande självreflekterande ton. Ibland blir reservationerna så framträdande att en egentlig ståndpunkt svårligen kan uttryckas. Detta blev synligt exempelvis i resonemanget om kulturarv där frågor fick ersätta svar, eller angående begreppet gemenskap där innebörden till slut blev näst intill negativ. Man vill ge ett intryck av att man tänker fritt och är ”öppen för allt” i de fyra dokumenten. Att vägen framåt går genom utbildning, nätverk och mer kontakt med näringslivet, och att tillväxt genom ett synliggörande av staden Lund är vägen framåt, problematiseras dock inte.

5.4.3 Framtiden

Det pågår en diskussion om hur framtidens kulturpolitik i Lund ska se ut, den utgör ett underliggande tema. Mats Helmfrid hävdar att ”Det vore att utmana framtiden att inte satsa på en stark utveckling av Lund med tanke på hur framtiden ser ut” (*Kulturhuvudstadsbladet*, s. 2). Den sista meningen är intressant i det att den innehåller ett slags dolt hot (framtiden) mot vilken det bara finns ett sätt att värja sig – ”utveckling”. Hur framtiden ser ut används frekvent som ett argument för att Lund ska satsa på att bli kulturhuvudstad, i *Förstudien* såväl som i *handlingsplanen* och *Kulturhuvudstadsbladet*. Det görs ofta genom att överdriva ett drag i samtiden som att det representerade hela framtiden, och det framställs som att framtiden i princip redan är här, vilket indikerar att det är bråttom att anpassa sig. I den *kulturpolitiska strategin* står exempelvis följande att läsa, vilket får ses som en sanning med modifikation:

I *dagens* kunskapssamhälle är det *inte längre* huvudsakligen människorna som flyttar till platsen där jobben och företagen befinner sig. Istället ser man allt mer att jobben och företagen attraheras eller skapas av de unga, talangfulla och kreativa människorna (*Lund välkomnar kultur! remissversion*, s.14 [förf. kursivering]).

Namnbytet från ”Lund som Europeisk kulturstad” till ”Lund som framtida kulturstad”, på den grupp som 2004 utsågs att ha hand om den *Kulturpolitiska strategin*, kan ha varit ett sätt att tona ner kopplingen mellan den kulturpolitiska strategin och kulturhuvudstadsåret. Att överhuvudtaget framställa strategin som ett fristående projekt gör att den framstår som mer långsiktig och kanske att den formuleras främst för att det finns ett stort lokalt behov av den. Att inte tydligt uttrycka att den är en premis för kulturhuvudstadsåret skulle kunna vara ett sätt att tona ner den marknadsorienterade rationaliteten och motivet, alltså att det är ”ett sätt att säkra kommunens framtida inkomster”, som projektledaren uttrycker det (a.a., s. 4). EU:s kriterier och rekommendationer för en kulturhuvudstad verkar ha haft en betydande inverkan på Lunds initiering av en kulturpolitisk strategi och kanske på dess utformning.

6 Slutdiskussion och avslutande kommentarer

I det föregående kapitlet besvarade jag min första forskningsfråga om hur de kulturpolitiska rationaliteterna artikulerades i de fyra utvalda texterna och i ansökningsprocessen. Jag berörde under ”Övriga teman” den andra forskningsfrågan, vilken handlade om vilka teman och tankegångar som dominerar de utvalda texterna. Denna fråga kommer jag att fortsätta behandla i föreliggande kapitel samtidigt som jag ämnar knyta samman analysen med tidigare forskning och avsluta med kommentarer om möjlig framtida forskning.

Argumentationer som härstammar ur alla de tre rationaliteterna förekommer hos aktörerna i ansökningsprocessen och i de fyra utvalda texterna. Den marknadsorienterade rationaliteten dominerar texterna, enligt min uppfattning. *Förstudien* och *Kulturhuvudstadsbladet* präglas särskilt mycket av den och *Handlingsplanen* och den *Kulturpolitiska strategin* har starka drag av den. Den humanistiska rationaliteten är mer förekommande än den sociologiska rationaliteten. Den *Kulturpolitiska strategin* är det dokument som mest ger uttryck för den sociologiska rationaliteten.

Skillnaderna mellan de utvalda texternas sätt att argumentera är förhållandevis små med tanke på deras olika målgrupp och syfte. Att en kulturpolitisk strategi i språk och argument är så lik en annons (*Kulturhuvudstadsbladet*) är intressant. Den *Kulturpolitiska strategins* ledmotiv *öppenhet, gränsöverskridande, det annorlunda* och *experimentlusta* går som en röd tråd genom de fyra dokumenten vilka alla innehåller många positivt laddade ord som för tankarna till något storslaget, extraordinärt. Det extraordinära språkbruket kan användas strategiskt i stora projekt för att förhindra jämförelser med mer reguljär verksamhet och förhöja nyhetsvärdet, enligt Sahlin-Andersson. De tre första texterna har syftet att övertyga om projektets genomförbarhet, stadens unika förutsättningar för projektet och dess potentiella vinster. Det fjärde dokumentet, den *Kulturpolitiska strategin*, ska ge politikerna en riktning för framtida kulturpolitiska beslut men söker samtidigt övertyga läsaren om att Lund verkligen välkomnar kultur genom sin nya kulturpolitik.

Så vad är det nya med kulturpolitiken? Det nya är att lösningarna motiveras främst med argument från den marknadsorienterade rationaliteten, kulturen skall, som framgått, alltmer vara ett instrument för tillväxt och ”stadsutveckling”.

Jag har funnit att den marknadsorienterade rationaliteten inte bara är en av tre rationaliteter i de dokument som rör kulturhuvudstadssatsningen och den kulturpolitiska strategin, den får här status av *metarationalitet*. Den framställs som en förutsättning för att de andra rationaliteterna ska få handlingsutrymme. Det är den slutsats som jag drar i relation till min övergripande frågeställning om vilken syn som på kultur och kulturpolitik som kommer till uttryck i Lunds ansökningsprocess om att bli kulturhuvudstad 2014: det är den marknadsorienterade rationalitetens.

Metarationaliteten antar här något av en *hegemonisk* karaktär. Den italienska marxistiska teoretikern Antonio Gramsci använde hegemonibegreppet främst för att visa på maktförhållandet mellan samhällsklasser men jag hävdar att det kan användas för att beskriva metarationalitetens dominerande position, just *dess* tankegångar blir antaganden som i stor utsträckning styr vårt dagliga tänkande. Frenander skriver att ”den part i en diskussion som lyckas att få sin definition av nyckelbegrepp att bli den vedertagna - uttrycket för ”det sunda förnuftet” i sammanhanget - är den part som, åtminstone för ögonblicket, har erövrat den hegemoniska positionen” (Frenander 2005, s. 23). Hegemonibegreppet knyter diskursen, eller rationaliteten, till politiska, ekonomiska och sociala maktpositioner, och antyder ett samband mellan hegemonin, dess bärare och dessas ekonomiska intressen (a.a., s. 24). Hegemonin uppstår och upprätthålls genom strategiskt kompromissande:

Hegemonins faktum förutsätter otvivelaktigt att man tar hänsyn till intressena och strävandena hos de grupper över vilka hegemonin utövas, att det bildas en viss jämvikt som har kompromissens form, att alltså den ledande gruppen gör offer av ekonomisk- korporativ karaktär, men det är också otvivelaktigt att dessa offer och denna kompromiss inte kan gälla det väsentliga [...] (Gramsci 1967, s. 224).

I kulturhuvudstadsprojektet blir den marknadsorienterade rationalitetens tankegångar till kognitiva sanningar som *tas för givna*, som trots att de är skapade av människor får karaktären av naturlagar som inte kan ifrågasättas, de verkar ligga bortom möjlig påverkan och förändring. Trots V:s återkommande artikulerande av den sociologiska rationaliteten har de alltsedan kulturhuvudstadsprojektets början, tillsammans med S och Fp, tillhört projektets förespråkare. Den partipolitiska tillhörigheten utgör alltså *inte* en självklar och avgörande skiljelinje här utan alla är påverkade av, och inordnade i, den övergripande metarationaliteten. Resonemang som inte tar den i beaktning kan bara tas på allvar i begränsad utsträckning. När V (2001) opponerade sig emot att näringslivet skulle ha representanter i styrgruppen medan kulturlivet fick bli utan, artikulerades en intressemotsättning, en ifrågasättande av den marknadsorienterade rationaliteten. De ansåg att näringslivet skulle delta på kulturlivets villkor, inte vara styrande i första instans. Till följd av att dess förespråkare var i påtaglig minoritet ändrade yrkandet inte någonting i den tänkta sammansättningen av styrgruppen, och V fortsatte efter det att stödja projektet.

Inledningsvis ställde jag mig frågor om hur politikerna tänker när de satsar mångmiljardbelopp på kulturhuvudstadsåret samtidigt som ramarna minskar för det reguljära kulturlivet. Jag undrade *vem* det var man ville berika genom kulturhuvudstadsåret? Det står klart att det inte är främst det traditionella kulturlivet som ska berikas utan ”hela staden”. Man räknar med stora vinster i form av ökade investeringar i näringslivet, fler studenter och turister, säkrad tillgång på kompetent arbetskraft, en starkare profil beträffande universitet, forskning och näringsliv och Lund som boendekommun, uppges det i *Kulturhuvudstadsbladet*. En motsvarande ekonomisk satsning på det reguljära kulturlivet föreslogs av Mp men fick inte gehör. Att formulera de stora projektens mål i breda och allmänna termer, som här ”stadsutveckling”, lockar deltagare med många skilda intressen, vilket bidrar till att det är svårt för konkurrerande idéer att få fäste, hävdar Sahlin-Andersson. Förslag som dessa kan även tänkas framstå som ointressanta i ljuset av den dominerande metarationaliteten då de inte kan generera samma vinster inom samma korta tid. Ovannämnda vinster, ökade investeringar i

näringslivet etcetera, utgör självklara mål i den marknadsorienterade metarationaliteten och är således mycket svåra att ifrågasätta och tänka bortom, även för dess motståndare. Vem kan vara emot att staden ska växa och attrahera människor som kan öka dess resurser? Eller emot utveckling och att vi bör ”anpassa oss efter vår tid/framtiden”? Vem kan väl vara emot samverkan i nätverk och internationella kontakter? En stadsutveckling gynnar ju *alla*!

Skot-Hansen hävdar att de tre rationaliteterna idag används parallellt i kulturpolitiken, Johannisson och Nilsson instämmer i detta. Johannissons slutsats är bland andra att det finns en *viss* tyngdpunkt på alliansdiskursen i de kulturpolitiska argumentationerna i Göteborgs kulturpolitik. Nilsson menar att det inte finns något segrande paradigm mellan dessa rationaliteter inom kulturpolitiken utan politikerna lånar argument från de olika rationaliteterna. Den dominans jag funnit gällande den tredje rationaliteten kan ha att göra med att mitt fokus varit kulturhuvudstadsåret, vilket inte är en återspeglning av hela Lunds kulturliv. Samtidigt är det en återspeglning av en utveckling i tiden, att vi går mot allt större marknadsorientering beträffande kulturpolitiken liksom politiken i övrigt. Detta ligger delvis i Skot-Hansens modell, den marknadsorienterade rationaliteten kom ju sist och frodas alltså, de borgerliga partiernas nya förslag till nationell kulturpolitik, *Kulturen 3.0*, är ju ett exempel på att denna linje är högaktuell. Att den *kulturpolitiska strategin* i Lund är så starkt knuten till kulturhuvudstadsåret är ju också en indikator på den ”nya” kulturpolitikens inriktning, man vill ju se kulturhuvudstadsåret som ett lokomotiv för den framtida kulturpolitiska utvecklingen i staden. I *Förstudien* omtalas behovet av en ny kulturpolitik, och i den *Kulturpolitiska strategin* söker man formulera denna. Den gäller för hela kulturlivet, och vidare än så eftersom den ska användas som beslutshjälp i alla nämnder i frågor som rör kulturella aspekter. Kulturen går ju numera långt utanför sin forna sektor i och med den kulturalisering som Skot-Hansen associerar med den marknadsorienterade rationaliteten.

Den *kulturpolitiska strategins* fyra ledmotiv *öppenhet, det annorlunda, det gränsöverskridande* och *experimentlusta*, sägs bilda en värdegrund för strategins fyra strategiska områden. Hur kan de sägas bilda en *värdegrund* när alla partier i sina partiprogram har olika idéer om betydelsen av begreppen, om hur de ska tillämpas? Valet av ordet *värdegrund* ger intrycket av att det handlar om djupt liggande gemensamma värderingar men enigheten verkar snarast ligga ganska ytligt om allmänna begrepp som dessa är vad man kan enas om. Samtidigt kan alla rationaliteternas företrädare hoppas att det är på deras innebörd som tonvikten kommer att ligga då det är dags att förverkliga visionerna. Sahlin-Anderssons undersökning visar hur de stora projektens form ger oklarheten en strategiskt betydelsefull plats genom att den möjliggör enighet och förhindrar kritik utifrån. Själva enigheten här bygger dock på ett konstant uppskjutande av konkretiseringar, vilket i förlängningen gör enigheten delvis ihålig och till en chimär. Framförallt går man inte närmare in på ekonomiska prioriteringar inom kulturhuvudstadsprojektet eller i den *Kulturpolitiska strategin*, eller hur den ackumulerade tillväxten sedan ska användas och distribueras. Dokumenten är visionära och allt är ännu tänkbart, inga avgränsningar har ännu behövt utesluta någon som vinnare. Detta gör att förespråkare för de respektive rationaliteterna kan använda den marknadsorienterade rationaliteten som ett instrument för att uppnå egna mål. Ivrare för den sociologiska rationaliteten kan tänka att när vi fått den utlovade tillväxten kan vi satsa på ”undertryckta” grupperns eget kulturskapande medan förespråkare för den humanistiska rationaliteten ser möjligheter att skapa bättre förutsättningar för det professionella kulturlivet, och återigen andra ser tillväxten som ett eftersträvansvärt

egenvärde. På detta sätt kan kanske de slutsatser som David Karlsson drog i sin avhandling, *En chimär av endrätt: Ideologiska dimensioner i kommunal kulturpolitik* (2003), att den ideologiska dimensionen inte är så långt borta som det görs gällande, bekräftas. De olika ideologierna finns i bakgrunden även om de inte syns i de gemensamt formulerade dokumenten, det är bland annat de ideologiska skillnaderna som tvingar fram dokumentens ytliga och allmänna karaktär. Samtidigt bidrar själva metarationaliteten med sin hegemoniska karaktär till enigheten, delvis genom att styra det politiska tänkandet och delvis genom att erbjuda olika grupper en viss framkompromissad bit av kakan.

Den professionalisering som Johannisson påtalar som ett utmärkande drag i alliansdiskursen, kan skönjas i hur ansökningsprocessen gått till, en stor andel av styrgruppen har utgjorts av tjänstemän och projektgruppen utgörs av tjänstemän. EU kräver en projektorganisation som är fri från politisk styrning. Få är de politiska beslut som tagits i ämnet och rapporteringarna har oftast gjorts muntligen, insynen är sammantaget liten. Detta kan te sig förvånande då det är ”skattebetalarnas pengar” och att insyn i hur dessa används brukar föranleda offentlig debatt. Detta förklaras delvis med att projektet hittills utgjorts av en tävling och mycket måste hållas hemligt så att konkurrerande städer inte stjälar Lunds unika koncept och idéer. Sahlin-Anderssons karakteristik av stora projekt visar att de formella besluten ofta är få och egentligen mer utgör bekräftelser på praktiska framåtskridanden som redan initierats i processen. När väl besluten hamnar på diskussionsbordet finns inte längre så mycket att diskutera. Det är detta som Mp efterlyser när de i februari 2008 kräver en tidsplan och en budget, så att en debatt ska hinna ta plats innan ansökan skickas in.

Oscar Brånin konstaterade i sin D-uppsats (2007) att de svenska kulturhuvudstadskandidaternas inledande satsningar hade den gemensamma ambitionen att ha en strategisk marknadsplan och varumärkesbyggande, samtidigt som alla var underutvecklade i dessa funktioner. Mest fokus hade dittills lagts på att söka en riktning (identitet/image), att söka stöd och att utforma en ansökan. I sökandet efter riktning och stöd ligger en öppenhet, och oklarhet, som är typisk för de stora projekt Andersson-Sahlin beskriver. Det är intressant att alla kandidatstäderna har liknande idéer om hur satsningen *borde* göras – stora projekt växer ofta fram genom imitation av förebilder. Alla kandidatstäder är påverkade av föregångare och av EU:s kriterier för projektet. Att städerna haft svårt att leva upp till detta kan bero på att den ”nya” kulturpolitiken fortfarande är ganska ny, och att det gamla kulturpolitiska tänkandet, det vill säga de två ben som kulturpolitiken traditionellt stått på (i termer av den humanistiska och den sociologiska rationaliteten) fortfarande lever kvar starkt. Som tidigare nämnts så är den humanistiska rationaliteten mer förekommande i argumentationerna än den sociologiska, vilket inte är förvånande om man beaktar Frenanders slutsatser om folkhemsdiskursens sedan 30-talet dominerande position. Dess upphöjande av en viss ”borgerligt” erkänd finkultur märks fortfarande i talet om bildning och i, bland annat, rådföringarna av professionella kulturarbetare.

Den tidigare nämnda forskningen visar en ökning av marknadsorienterat tänkande inom kulturpolitiken: så gör Sverker Sörlin, Sven Nilsson, Peter Duelund med flera skribenter i *The Nordic Cultural Model*, Oscar Brånin, Dorte Skot-Hansen och Jenny Johannisson. Skot-Hansen hävdar att detta kan innebära en revitalisering av kulturlivet men också en fara för att viktiga funktioner förflyktigas. Sven Nilsson ser tillsynes mest möjligheter i denna utveckling. Hans tolkningar har en framträdande och grundläggande

roll i främst *Förstudien*. Mitt intryck är att hans tankar sedan följt med och använts i de olika dokumenten.

Begrepp som ”livskvalitet” och ”hållbar utveckling” står som mål för alliansdiskursen i Johannissons tolkning. Ökad livskvalitet anges som ett av projektets mål i *Kulturhuvudstadsbladets* intervju med projektledaren och även i EU:s rekommendationer. Ingenstans problematiseras kopplingen mellan den ökade konsumtion som eftersträvas i det marknadsorienterade tillväxttänkandet och en ekologiskt hållbar utveckling. Inte heller problematiseras strävan att bli en ”pådrivande kraft i det globala kunskapssamhället”, som rektor Göran Bexell önskar för Lunds del i *Kulturhuvudstadsbladets*. Baksidorna med globaliseringen och kunskapssamhället tas inte upp, de som hamnar utanför i det så kallade ”digital divide” har allt svårare att bryta sig in när specialiseringen och professionaliseringen av arbetet ökar globalt. Och vad innebär egentligen den för metarationaliteten alltmer vanliga organisationsformen nätverkande? Den framställs som okomplicerad, som ”samarbete” vilket ju ingen kan vara emot. Men vilka får vara med och samarbeta och vilka hamnar utanför? Och vilka maktförhållanden råder inom de kulturpolitiska nätverken? Detta skulle vara intressant att studera närmare i framtiden. I den *kulturpolitiska strategin* vill man ”skapa en gemenskap för dem som inte har något gemensamt”, men hur görs detta i praktiken? Hur kommer Lunds ansökan om att bli kulturhuvudstad 2014 att se ut, kommer den tonvikt som jag uppfattat mellan de tre rationaliteterna att rubbas? Kommer tankesmedjornas resultat att tas tillvara? Kommer det professionella kulturlivet att få ett märkbart uppsving? I den *kulturpolitiska strategin* ser man inte några som helst motsättningar emellan den humanistiska och den marknadsorienterade rationaliteten. Att de ger och förutsätter varandra är något som inte ifrågasätts i den annars självreflekterande *kulturpolitiska strategin*. Även i de andra dokumenten framställs de som tätt sammanbundna, särskilt påtagligt blir det i Sven Nilssons *förstudie*. Det hade varit spännande att undersöka hur kulturarbetarnas/konstnärernas (antagna) autonomi kommer till uttryck i exempelvis K-ideonprojektet om Lund blir kulturhuvudstad, och vilka kulturarbetare som blir delaktiga i det såväl som i det övriga kulturhuvudstadsprojektet.

Min uppsats utgör ett bidrag till den underrepresenterade forskningen om kulturpolitik på kommunal nivå. För framtiden hade det varit intressant att studera ovannämnda frågor. Kommer den ”nya kulturpolitiken” medföra stora förändringar? Vad händer i Lund när den nya kulturpolitikens visioner i allmänhet, och kulturhuvudstadsårets i synnerhet, möter de konkreta kraven på begränsningar och prioriteringar?

7 Referenser

Det anonyma kulturlivet i Lund lyfts fram: Rapport från tankesmedjan för utbildning och konstnärliga kompetenser (2004) Lund.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina, red. (2005) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Blumer, Herbert (1953) What is wrong with social theory? I Filstead, William J (1970) *Qualitative methodology Firsthand Involvement with the Social World*. Chicago: Markham publishing company ss.52-61.

Brånin, Oskar (2007) *Kulturhuvudstad 2014: Sveriges kandididerande städer och deras initiala tankar och agerande*. (Magisteruppsats) Handelshögskolan vid Umeå universitet.

Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Duelund, Peter (red) (2003) *The Nordic Cultural Model*. Köpenhamn: Nordic Cultural institute.

Ebbesson, Anders (2007) Lund Kulturhuvudstad *Sydsvenskan*, 23 juli. (Elektronisk) Tillgänglig:
< http://mp.se/templates/Mct_78.aspx?avdnr=10966&number=134349> (2008-07-11)

Emanuelsson, Cecilia & Petersson, Yngve (2008) *Miljöpartiet kräver tidplan och budget!* (Elektronisk) Tillgänglig:
< http://mp.se/templates/Mct_78.aspx?avdnr=10966&number=145427> (2008-07-11)

Fagerström, Eskil (2007). Så blir kulturlivet i Lund. *Sydsvenskan*, 19 februari.

Frenander, Anders (2001) *Kulturen som kulturpolitikens stora problem: Diskussionen om svensk kulturpolitik under 1900-talet*. Hedemora: Gidlunds förlag.

Första steget mot Lund som Europeisk kulturhuvudstad 2014 (2005) Lund.

Gramsci, Antonio (1967) *En kollektiv intellektuell*. Staffanatorp: Bo Cavefors förlag.

Handledning för städer som vill bli Europeiska kulturhuvudstäder (Elektronisk) Tillgänglig: <http://ec.europa.eu/culture/pdf/doc633_sv.pdf> (2008-08-09)

Hansson, Börje (2008) *Satsa på kultur - men stoppa planerna på 2014*/Centerpartiet/Lund (Elektronisk) Tillgänglig:
<<http://www.centerpartiet.se/templates2/Page.aspx?id=41366>> (2008-07-10)

Johannisson, Jenny (2006) *Det lokala möter världen. Kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg*. Diss. Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan Högskolan i Borås och Göteborgs universitet. Borås: Valfrid.

Kalmar hoppar av som kandidat till kulturhuvudstadsåret (2008) *Sydsvenskan*, 8 juni. (Elektronisk) Tillgänglig: <<http://sydsvenskan.se/lund/article333117.ece>> (2008-07-11)

Karlsson, David (2003) *En chimär av endräkt: Ideologiska dimensioner i kommunal kulturpolitik*. Diss. Göteborgs universitet. Göteborg: Kompendiet.

Kriterier/Kulturrådet (Elektronisk) Tillgänglig:
<http://www.kulturradet.se/templates/KR_Page.aspx?id=3550&erslanguage=SV>
(2008-03-27)

Korsfeldt, Thomas. Kulturpolitik. I *Nationalencyclopedin*. (Elektronisk) Tillgänglig:
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=233283> (2008-02-25)

Kulturhuvudstadsbladet (2007) Nr 1. Sjögren, Ivar (red.) Malmö: Bold Printing/Sydsvenskan Tryck.

Lund som regionalt kulturcentrum: traditionellt och framåtblickande/ Centerpartiets kommunala handlingsprogram (Elektronisk) Tillgänglig:
<<http://www.centerpartiet.se/templates2/Page.aspx?id=27033>> (2008-05-25)

Lund välkomnar kultur! Kulturpolitisk strategi för Lunds kommun remissversion (2007). Lund.

Lund 2014/Lunds kommun (Elektronisk) Tillgänglig:
<http://ww.lund.se/templates/Page_32304.aspx> (2008-03-27)

Nilsson, Sven (2003) *Kulturens nya vägar. Kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent AB.

Nilsson, Sven (2002b). *Kulturpolitisk idéutveckling 1930-2001*. (Elektronisk) Tillgänglig:
<http://www.nordiskkulturinstitut.dk/arbejdsrapporter/kulturpolitisk_ideutveckling.pdf>
(2008-07-11)

Nilsson Sven (2002a) *Lund 2014. En förstudie*. Lund.

Nilsson Sven (2004) *Tankesmedjorna: Kulturstaden Lund- Kulturhuvudstaden Lund*. Lund.

Projektgrupp/Lund 2014 (Elektronisk) Tillgänglig:

<http://www.lund.se/kultur2/kulturpage_64901.aspx> (2008-04-09)

Sahlin-Andersson, Kerstin (1989) *Oklarhetens strategi. Organisering av projektsamarbete*. Lund: Studentlitteratur.

Sahlin- Andersson, Kerstin (1991) (ESO Ds 1991:50) *Ostyriga projekt- att styra och avstyra stora kommunala satsningar*. Stockholm: Regeringskansliets offsetcentral.

Samuelsson, Jan (2005) Lund säger ja till att bli kulturhuvudstad. *Sydsvenskan*, 27 oktober.

Samuelsson, Jan (2005) Nya tag inför kandidaturen till kulturhuvudstad. *Sydsvenskan*, 20 juni.

Skot-Hansen, Dorte (1999). Kultur til tiden – strategier i den lokala kulturpolitik. I *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, nr 1/1999.

Starrin, Bengt et al. (1991) *Från upptäckt till presentation. Om kvalitativ metod och teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur.

Styrgrupp/Lund 2014 (Elektronisk) Tillgänglig:

<http://www.lund.se/kultur2/kulturpage_64902.aspx> (2008-04-09)

Sörlin, Sverker (red) (2003) *Kulturen i kunskapssamhället. Om kultursektorns tillväxt och kulturpolitikens utmaningar*. Falun: Bokförlaget Nya Doxa.

Tomasson, Therese (2007) Rådgivares projekt gick med brakförlust. *Sydsvenskan*, 21 juli.

Appendix: Kronologisk översikt

Tabell 8: Kronologisk överblick över Lunds ansökningsprocess om att bli kulturhuvudstadsår 2014 och dess kulturpolitiska strategi

Kulturhuvudstadsåret		Kulturpolitisk strategi
2000	Kommunfullmäktige, där de borgerliga partierna är i majoritet, beslutar att ansöka om att bli kulturhuvudstad 2014.	
2001	En styr- och planeringsgrupp tillsätts och granskar om Lund har någon chans att bli kulturhuvudstad. Sven Nilsson anlitas av planeringsgruppen för att göra en särskild förstudie om möjligheterna för detta.	
2002	Sven Nilssons <i>Förstudie</i> (1) blir färdig. Planeringsgruppen menar att det finns en chans och att man måste sätta igång arbetet. I valet vinner vänsterblocket.	Den kulturpolitiska strategin omnämns och efterfrågas starkt som ett led i ansökningen till att bli kulturhuvudstadsår i Sven Nilssons förstudie om Lunds chanser.
2003	En debatt bryter ut i Lund om kulturhuvudstadsåret. Kulturinstitutionerna upprörs över minskade bidrag. Man anordnar ett kulturting. Man inbjuder ett 70-tal lokala kulturarbetare att delta i tankesmedjor/arbetsgrupper kring projektet.	
2004	Stefan Sköld efterträder Gunnar Haag som kultur- och fritidschef. Tankesmedjornas resultat sammanställs och presenteras.	En särskild grupp utses inom kultur- och fritidsnämnden att ha hand om "Lund som framtida kulturstad", med främsta syfte att ta fram en kulturpolitisk strategi.
2005	En handlingsplan, <i>Första steget mot Lund som Europeisk kulturhuvudstad 2014</i> (2), har utarbetats av styrgruppen som underlag för beslut om huruvida kommunen verkligen ska satsa på förberedelser för att försöka bli utvald till Sveriges kulturhuvudstad 2014. Lunds	

	kommunfullmäktige avsätter efter omröstning med bred politisk majoritet 27 miljoner kronor för ändamålet under åren 2005-2007.	
2006	Projektledare och PR-konsulter anställs. En omorganisering har gjorts inom styr- och planeringsgruppen. I valet vinner det borgerliga blocket.	
2007	Flera kulturprojekt startar. <i>Kulturhuvudstadsbladet</i> (3) ges ut, en annons i kvällstidningsformat där projektet presenteras för en bred allmänhet.	Den kulturpolitiska strategin är färdig och skickas på remiss till samtliga nämnder och andra aktörer.
2008	Ansökan ska senast 31 oktober skickas till internationell jury.	I februari 2008 antas <i>den Kulturpolitiska strategin</i> (4) i sin färdiga form i kommunfullmäktige. Arbetet med en åtföljande handlingsplan påbörjas.
2009-2010	Värdstäder för projektet utses av jury och godkänns av EU:s ministerråd.	
2014	Kulturhuvudstadsår	

[De kursiverade titlarna är de texter jag valt att analysera, kursiveringen markerar den tidpunkt då de blev färdiga.]